

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının bâzı maddelerinin değiştirilmesi ve geçici maddeler eklenmesi hakkında Anayasa değişikliği teklifinin Millet Meclisince kabul olunan metni ve Cumhuriyet Senatosu Anayasa ve Adalet Komisyonu (Millet Meclisi 2/558; 2/342)

(Not : M. Meclisi S. Sayısı : 419)

Millet Meclisi
Genel Sekreterliği
Kanunlar Müdürlüğü
Sayı : 4273

6 . 9 . 1971

CUMHURİYET SENATOSU BAŞKANLIĞINA

Millet Meclisinin 6 . 9 . 1971 tarihli 162 nci Birleşiminde öncelikle görüşülerek açık oyla kabul edilen, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının bâzı maddelerinin değiştirilmesi ve geçici maddeler eklenmesi hakkında Anayasa değişikliği teklifi, dosyası ile birlikte sunulmuştur.

Saygılarımla.

Sabit Osman Avcı
Millet Meclisi Başkanı

Not : Bu teklif 20 . 8 . 1971 tarihinde Başkanlıkça İlk Komisyona havale edilmiş ve Genel Kurulun 27, 28, 29. 8; 5, 6 . 9 . 1971 tarihli 156, 157, 158 ve 162 nci birleşimlerinde öncelikle görüşülerek kabul edilmiştir. (Millet Meclisi S. Sayısı : 419)

MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

On yıllık uygulamanın ışığında, Anayasanın hürriyetçi yapısını ve temel ilkelerini bütünü ile koruyarak, hazırlanmış olduğumuz değişiklik tekliflerimizi madde gerekçeleriyle birlikte, biran önce Türkiye Cumhuriyeti Anayasası hükümleri haline gelmesi dileğiyle ve saygılarımızla sunuyoruz.

Isparta Milletvekili <i>Süleyman Demirel</i>	Adana Milletvekili <i>M. Salâhattin Kılıç</i>	Adana Milletvekili <i>Cavit Oral</i>	Adana Milletvekili <i>Ahmet Topaloğlu</i>
Adana Milletvekili <i>Hüsamettin Uslu</i>	Adıyaman Milletvekili <i>Mehmet Zeki Adıyaman</i>	Adıyaman Milletvekili <i>Ali Avcı Turanlı</i>	Afyon K. Milletvekili <i>Mehmet Rıza Çerçel</i>
Afyon K. Milletvekili <i>Hasan Dinçer</i>	Afyon K. Milletvekili <i>Şevki Güler</i>	Afyon K. Milletvekili <i>Ali İhsan Ulubahşi</i>	Afyon K. Milletvekili <i>Kâzım Uysal</i>
Ağrı Milletvekili <i>Nevzat Güngör</i>	Amasya Milletvekili <i>Yavuz Acar</i>	Amasya Milletvekili <i>Salih Ayyün</i>	Ankara Milletvekili <i>Orhan Alp</i>
Ankara Milletvekili <i>Oğuz Ayyün</i>	Ankara Milletvekili <i>Sinan Bosna</i>	Ankara Milletvekili <i>Musa Kâzım Coşkun</i>	Ankara Milletvekili <i>Mustafa Maden</i>
Ankara Milletvekili <i>H. Turgut Toker</i>	Ankara Milletvekili <i>Aydın Yalçın</i>	Ankara Milletvekili <i>Ferhat Nuri Yıldırım</i>	Ankara Milletvekili <i>Şerafettin Yıldırım</i>
Ankara Milletvekili <i>Mustafa Kemal Yılmaz</i>	Antalya Milletvekili <i>Hasan Akçaloğlu</i>	Antalya Milletvekili <i>İhsan Ataöv</i>	Antalya Milletvekili <i>Ömer Eken</i>

Antalya Milletvekili <i>Rafet Eker</i>	Artvin Milletvekili <i>Mustafa Rona</i>	Aydın Milletvekili <i>Vahit Mentese</i>	Aydın Milletvekili <i>İsmet Sezgin</i>
Aydın Milletvekili <i>Fikret Turhangil</i>	Balıkesir Milletvekili <i>İbrahim Aytay</i>	Balıkesir Milletvekili <i>Cihat Bilgehan</i>	Balıkesir Milletvekili <i>Mithat Şükrü Çavdaroğlu</i>
Balıkesir Milletvekili <i>Kemal Erdem</i>	Balıkesir Milletvekili <i>Ahmet İhsan Kıvrımlı</i>	Balıkesir Milletvekili <i>Osman Tari</i>	Bilecik Milletvekili <i>Şadi Binay</i>
Bingöl Milletvekili <i>Mehmet Bilgin</i>	Bitlis Milletvekili <i>Zeynelabidin İnan</i>	Bolu Milletvekili <i>Nihat Bayramoğlu</i>	Bolu Milletvekili <i>Halil İbrahim Cop</i>
Bolu Milletvekili <i>Ahmet Çakmak</i>	Bolu Milletvekili <i>M. Şükrü Kiyıkoğlu</i>	Burdur Milletvekili <i>Ahmet Mukadder Çiloğlu</i>	Burdur Milletvekili <i>Mehmet Özbey</i>
Bursa Milletvekili <i>Cemal Külâhlı</i>	Bursa Milletvekili <i>Barlas Küntay</i>	Bursa Milletvekili <i>Ertuğrul Mat</i>	Bursa Milletvekili <i>Kasım Önadım</i>
Bursa Milletvekili <i>Mustafa Tayyar</i>	Bursa Milletvekili <i>Ahmet Türkel</i>	Çanakkale Milletvekili <i>Kemal Bağcıoğlu</i>	Çanakkale Milletvekili <i>Zekiye Gülsen</i>
Çanakkale Milletvekili <i>Refet Sezgin</i>	Çanakkale Milletvekili <i>Mesut Hulki Önür</i>	Çankırı Milletvekili <i>Hazım Dağlı</i>	Çankırı Milletvekili <i>Nurettin Ok</i>
Çankırı Milletvekili <i>Arif Tosyahoğlu</i>	Çorum Milletvekili <i>Kemal Demirer</i>	Çorum Milletvekili <i>Abdurrahman Güler</i>	Çorum Milletvekili <i>Arslan Topçubaşı</i>
Denizli Milletvekili <i>Fuat Avcı</i>	Denizli Milletvekili <i>Mehmet Emin Durul</i>	Diyarbakır Milletvekili <i>Behzat Egilli</i>	Diyarbakır Milletvekili <i>Abdüllâtif Ensarioğlu</i>
Diyarbakır Milletvekili <i>Necmettin Gönenc</i>	Diyarbakır Milletvekili <i>Sabahattin Savcı</i>	Diyarbakır Milletvekili <i>Nafiz Yıldırım</i>	Edirne Milletvekili <i>İlhami Ertem</i>
Edirne Milletvekili <i>Veli Gülkan</i>	Elâzığ Milletvekili <i>Ali Rıza Septioğlu</i>	Erzincan Milletvekili <i>Hüsametdin Atabeyle</i>	Erzincan Milletvekili <i>Sadık Perinçek</i>
Erzurum Milletvekili <i>Rıfki Damışman</i>	Erzurum Milletvekili <i>Naci Gacıroğlu</i>	Eskişehir Milletvekili <i>Mehmet İsmet Anı</i>	Eskişehir Milletvekili <i>Orhan Oğuz</i>
Eskişehir Milletvekili <i>Seyfi Öztürk</i>	Eskişehir Milletvekili <i>M. Şemsettin Sönmez</i>	Gaziantep Milletvekili <i>Erdem Ocak</i>	Gaziantep Milletvekili <i>M. Lâtfi Söylemez</i>
Giresun Milletvekili <i>Nizamettin Erkmen</i>	Giresun Milletvekili <i>Hidayet İpek</i>	Giresun Milletvekili <i>M. Emin Turgutalp</i>	Gümüşane Milletvekili <i>Mustafa Karaman</i>
Gümüşane Milletvekili <i>Ekrem Saatçi</i>	Hakkâri Milletvekili <i>Ahmet Zeydan</i>	Hatay Milletvekili <i>Halil Akgöl</i>	Hatay Milletvekili <i>Talât Köseoğlu</i>
Hatay Milletvekili <i>Ali Yılmaz</i>	Isparta Milletvekili <i>Ali İhsan Balım</i>	Isparta Milletvekili <i>Yusuf Uysal</i>	İçel Milletvekili <i>Mazhar Arıkan</i>
İçel Milletvekili <i>Cavit Okyayuz</i>	İstanbul Milletvekili <i>Tekin Erer</i>	İstanbul Milletvekili <i>Orhan Cemal Fersoy</i>	İstanbul Milletvekili <i>Mustafa Fevzi Güngör</i>
İstanbul Milletvekili <i>Osman Özer</i>	İstanbul Milletvekili <i>Naime İkbâl Tokgöz</i>	İstanbul Milletvekili <i>Mehmet Yardımcı</i>	İzmir Milletvekili <i>Mustafa Akan</i>
İzmir Milletvekili <i>Münir Daldal</i>	İzmir Milletvekili <i>Nihad Kürşad</i>	İzmir Milletvekili <i>Akın Özdemir</i>	İzmir Milletvekili <i>Orhan Demir Sorguç</i>
Kars Milletvekili <i>Lâtif Aküzüm</i>	Kars Milletvekili <i>Musa Doğan</i>	Kars Milletvekili <i>Kemal Kaya</i>	Kastamonu Milletvekili <i>Muzaffer Akdoğanlı</i>
Kastamonu Milletvekili <i>Orhan Deniz</i>	Kastamonu Milletvekili <i>Sabri Keskin</i>	Kayseri Milletvekili <i>M. Şevket Doğan</i>	Kayseri Milletvekili <i>Hayrettin Nakıboğlu</i>
Kayseri Milletvekili <i>Vedat Âli Özkan</i>	Kayseri Milletvekili <i>Enver Turgut</i>	Kırklareli Milletvekili <i>Mehmet Atagün</i>	Kırklareli Milletvekili <i>Feyzullah Çarıkçı</i>
Kırklareli Milletvekili <i>Hasan Korkut</i>	Kırşehir Milletvekili <i>Cevat Eroğlu</i>	Kırşehir Milletvekili <i>Mustafa Kemal Güneş</i>	Kocaeli Milletvekili <i>Cevat Âdemoğlu</i>
Kocaeli Milletvekili <i>Sabri Yahşi</i>	Konya Milletvekili <i>Baha Müderrisoğlu</i>	Konya Milletvekili <i>Tahsin Yılmaz Öztuna</i>	Kütahya Milletvekili <i>Fuat Azmioğlu</i>

Kütahya Milletvekili <i>Mesut Erez</i>	Malatya Milletvekili <i>Ahmet Karaaslan</i>	Malatya Milletvekili <i>İsmail Hakkı Şengüler</i>	Manisa Milletvekili <i>Ertuğrul Akça</i>
Manisa Milletvekili <i>Süleyman Çağlar</i>	Manisa Milletvekili <i>C. Selçuk Gümüspala</i>	Manisa Milletvekili <i>Hilmi Okçu</i>	Maraş Milletvekili <i>Atillâ İmamoğlu</i>
Maraş Milletvekili <i>Veysi Kadioğlu</i>	Maraş Milletvekili <i>M. Zekerîya Kürşad</i>	Mardin Milletvekili <i>Abdülkadir Özmen</i>	Mardin Milletvekili <i>Abdülkadir Kermooğlu</i>
Muğla Milletvekili <i>Ahmet Buldanlı</i>	Muğla Milletvekili <i>İzzet Oktay</i>	Nevşehir Milletvekili <i>Hüsamettin Başer</i>	Nevşehir Milletvekili <i>Esat Kıvathoğlu</i>
Niğde Milletvekili <i>Muzaffer Naci Çerezci</i>	Niğde Milletvekili <i>H. Avni Kavurmacioğlu</i>	Ordu Milletvekili <i>Cengiz Ekinci</i>	Ordu Milletvekili <i>Hamdi Mağden</i>
Ordu Milletvekili <i>Kemal Şensoy</i>	Rize Milletvekili <i>Erol Yılmaz Akçal</i>	Rize Milletvekili <i>Salih Zeki Köseoğlu</i>	Sakarya Milletvekili <i>Nuri Bayar</i>
Sakarya Milletvekili <i>Yaşar Bir</i>	Sakarya Milletvekili <i>Güngör Hun</i>	Samsun Milletvekili <i>Doğan Kitaplı</i>	Samsun Milletvekili <i>Nafiz Yavuz Kurt</i>
Samsun Milletvekili <i>Hüseyin Özalp</i>	Samsun Milletvekili <i>Bahattin Uzunoğlu</i>	Samsun Milletvekili <i>İsmet Yalçınar</i>	Sinop Milletvekili <i>Hilmi Biçer</i>
Sivas Milletvekili <i>Enver Akova</i>	Sivas Milletvekili <i>Yusuf Ziya Önder</i>	Tokat Milletvekili <i>İsmet Hilmi Balcı</i>	Tokat Milletvekili <i>Osman Hacıbaloğlu</i>
Tokat Milletvekili <i>Mehmet Kazova</i>	Trabzon Milletvekili <i>Ahmet İhsan Birincioğlu</i>	Trabzon Milletvekili <i>Mehmet Ali Oksal</i>	Tunceli Milletvekili <i>Kenan Aral</i>
Uşak Milletvekili <i>Orhan Dengiz</i>	Uşak Milletvekili <i>M. Fahri Uğrasızoğlu</i>	Yozgat Milletvekili <i>İsmail Hakkı Akdoğan</i>	Yozgat Milletvekili <i>Neşet Tanrıdağ</i>
Zonguldak Milletvekili <i>Fuat Ak</i>	Zonguldak Milletvekili <i>Ahmet Nihat Akın</i>	Zonguldak Milletvekili <i>Cahit Karakaş</i>	Zonguldak Milletvekili <i>Sadık Tekin Müftüoğlu</i>
Zonguldak Milletvekili <i>Kevni Nedimoğlu</i>	Adana Senatörü <i>M. Nuri Ademoğlu</i>	Afyon K. Senatörü <i>M. Kâzım Karaağaçoğlu</i>	Afyon K. Senatörü <i>Ahmet Karayigit</i>
Afyon K. Senatörü <i>Y. Kemal Şenocak</i>	Amasya Senatörü <i>Macit Zeren</i>	Ankara Senatörü <i>Turhan Kapanlı</i>	Ankara Senatörü <i>Yigit Köker</i>
Ankara Senatörü <i>Mahmut Vural</i>	Ankara Senatörü <i>İsmail Yetiş</i>	Antalya Senatörü <i>M. Akif Tekin</i>	Aydın Senatörü <i>Celâlettin Coşkun</i>
Aydın Senatörü <i>İskender Cenap Ege</i>	Balıkesir Senatörü <i>Nuri Demirel</i>	Balıkesir Senatörü <i>Cemalettin İnkaya</i>	Bilecik Senatörü <i>Mehmet Orhan Tuğrul</i>
Bitlis Senatörü <i>Orhan Kürümoğlu</i>	Bolu Senatörü <i>Turgut Yaşar Gülez</i>	Bolu Senatörü <i>Alâeddin Yılmaztürk</i>	Burdur Senatörü <i>Ö. Faruk Kımaytürk</i>
Bursa Senatörü <i>Şeref Kayalar</i>	Bursa Senatörü <i>Cahit Ortaç</i>	Çanakkale Senatörü <i>Nahit Altan</i>	Çankırı Senatörü <i>Gürhan Titrek</i>
Çorum Senatörü <i>Safa Yalçuk</i>	Denizli Senatörü <i>Ali Kemal Turgut</i>	Edirne Senatörü <i>Mehmet Nafiz Ergeneli</i>	Elâzığ Senatörü <i>Celâl Ertuğ</i>
Erzurum Senatörü <i>Osman Alihocagül</i>	Erzurum Senatörü <i>Sakıp Hatunoğlu</i>	Eskişehir Senatörü <i>Ömer Ucuzal</i>	Gaziantep Senatörü <i>İbrahim Tefvik Kutlar</i>
Giresun Senatörü <i>Sabahattin Orhon</i>	Gümüşane Senatörü <i>Abbas Cilâra</i>	Hakkâri Senatörü <i>Necip Seyhan</i>	Hatay Senatörü <i>Mustafa Delivelî</i>
İçel Senatörü <i>Talip Özdolay</i>	Isparta Senatörü <i>Mustafa Gülcügil</i>	İstanbul Senatörü <i>M. Halûk Berkol</i>	İstanbul Senatörü <i>Rifat Öztürkçine</i>
İzmir Senatörü <i>Mustafa Bozoklar</i>	İzmir Senatörü <i>Mümin Kırılı</i>	İzmir Senatörü <i>Orhan Kor</i>	Kars Senatörü <i>Y. Ziya Ayrım</i>
Kastamonu Senatörü <i>Mehmet Çamlıca</i>	Kastamonu Senatörü <i>Ahmet Nusret Tuna</i>	Kırklareli Senatörü <i>Ali Alkan</i>	Kocaeli Senatörü <i>Lütfi Tokoğlu</i>
Konya Senatörü <i>Osman Nuri Canpolat</i>	Konya Senatörü <i>Feyzi Halıcı</i>	Konya Senatörü <i>Mehmet Varışlı</i>	Kütahya Senatörü <i>A. Orhan Akça</i>

Kütahya Senatörü <i>İ. Etem Erdiç</i>	Malatya Senatörü <i>Hamdi Özer</i>	Manisa Senatörü <i>Oral Karaosmanoğlu</i>	Manisa Senatörü <i>Ruhi Tunakan</i>
Maraş Senatörü <i>Adnan Karaküçük</i>	Muğla Senatörü <i>İlyas Karaöz</i>	Muğla Senatörü <i>Haldun Menteşeoğlu</i>	Muş Senatörü <i>İsa Hisan Bingöl</i>
Nevşehir Senatörü <i>İbrahim Şevki Atasâğun</i>	Niğde Senatörü <i>Hüseyin Avni Göktürk</i>	Rize Senatörü <i>O. Mecdi Agun</i>	Sakarya Senatörü <i>Osman Salıhoğlu</i>
Samsun Senatörü <i>H. Enver Işıklar</i>	Samsun Senatörü <i>Fethi Tevetoğlu</i>	Siirt Senatörü <i>Abdurrahman Kavak</i>	Sinop Senatörü <i>Nazım İnebeyli</i>
Sivas Senatörü <i>Nurettin Ertürk</i>	Tokat Senatörü <i>Ali Altıntaş</i>	Trabzon Senatörü <i>İbrahim Reşat Zaloğlu</i>	Uşak Senatörü <i>M. Fâik Atayurt</i>
	Zonguldak Senatörü <i>Tarik Remzi Baltan</i>		

Kayseri Milletvekili <i>Mehmet Türkmenoğlu</i>	Afyon K. Milletvekili <i>Hamdi Hamamcıoğlu</i>	Gaziantep Milletvekili <i>İ. Hüseyin İncioğlu</i>	Urfa Senatörü <i>İ. Etem Karakapıcı</i>
Hatay Senatörü <i>Enver Bahadırılı</i>	Konya Milletvekili <i>Vefa Taur</i>	Konya Milletvekili <i>İhsan Kabaday</i>	Adana Milletvekili <i>Turgut Topaloğlu</i>
Kayseri Senatörü <i>Sami Turan</i>	Mardin Senatörü <i>Abdülkerim Saraçoğlu</i>	Erzincan Senatörü <i>Fehmi Baysoy</i>	Siirt Milletvekili <i>Mehmet Nebil Oktay</i>
Kastamonu Milletvekili <i>Hasan Tosyalı</i>	Artvin Senatörü <i>Fehmi Alpaslan</i>	Kırşehir Senatörü <i>Halil Özmen</i>	Yozgat Milletvekili <i>İsmet Kapısız</i>
Kayseri Milletvekili <i>Turhan Feyzioğlu</i>	Ankara Milletvekili <i>Emin Paksüt</i>	Konya Senatörü <i>Sedat Çumralı</i>	Tekirdağ Milletvekili <i>Orhan Öztrak</i>
	Van Milletvekili <i>Mehmet Salih Yıldız</i>	Antalya Senatörü <i>Mehmet Pırlıtı</i>	

Anayasada yapılması düşünülen değişikliklerle ilgili 33 madde (15, 19, 22, 26, 29, 30, 32, 38, 46, 60, 64, 89, 110, 111, 114, 119, 120, 121, 124, 127, 134, 137, 138, 139, 140, 141, 143, 144, 145, 147, 149, 151, 152) ile bir yürürlük maddesi ve 9 geçici madde gerekçesiyle eklidir.

Adana Milletvekili <i>Fazıl Güleç</i>	Adana Milletvekili <i>Ali Rıza Güllüoğlu</i>	Adana Milletvekili <i>M. Kemal Küçüktepepınar</i>	Adana Milletvekili <i>Emir Hâbil Postacı</i>
Adana Milletvekili <i>Kemal Satır</i>	Adıyaman Milletvekili <i>Kâmil Kırkoğlu</i>	Adıyaman Milletvekili <i>Yusuf Ziya Yılmaz</i>	Ağrı Milletvekili <i>Abdülkerim Bayazıt</i>
Amasya Milletvekili <i>Vehbi Meşhur</i>	Ankara Milletvekili <i>İbrahim Cüceoğlu</i>	Ankara Milletvekili <i>İ. Sıtkı Hatipoğlu</i>	Ankara Milletvekili <i>Yusuf Ziya Yağcı</i>
Ankara Milletvekili <i>Cengizhan Yorulmaz</i>	Antalya Milletvekili <i>Ömer Buyrukçu</i>	Antalya Milletvekili <i>Hasan Ali Gülcan</i>	Artvin Milletvekili <i>Abdullah Naci Budak</i>
Balıkesir Milletvekili <i>Salih Zeki Altunbaş</i>	Balıkesir Milletvekili <i>Mehmet Niyazi Gürer</i>	Balıkesir Milletvekili <i>M. Nurettin Sandıkçioğlu</i>	Bilecik Milletvekili <i>Mehmet Ergül</i>
Bolu Milletvekili <i>Kemal Demir</i>	Burdur Milletvekili <i>Nadir Yavuzkan</i>	Bursa Milletvekili <i>Sadrettin Çanga</i>	Çanakkale Milletvekili <i>Mustafa Çalikoğlu</i>
Denizli Milletvekili <i>İlhan Açıkalin</i>	Denizli Milletvekili <i>Hüdaî Oral</i>	Edirne Milletvekili <i>Cevat Sayın</i>	Elâzığ Milletvekili <i>Mehmet Aytağ</i>
Elâzığ Milletvekili <i>Hayrettin Hanağası</i>	Erzincan Milletvekili <i>Hasan Çetinkaya</i>	Eskişehir Milletvekili <i>Şevket Asbuoğlu</i>	Eskişehir Milletvekili <i>Bekir Sıtkı Karacaşehir</i>

Gaziantep Milletvekili <i>Sinasi Çolakoğlu</i>	Gaziantep Milletvekili <i>Ali İhsan Gögüş</i>	Gaziantep Milletvekili <i>Muhittin Sayın</i>	Gümüşane Milletvekili <i>Nureddin Özdemir</i>
Hatay Milletvekili <i>Hüsnü Özkan</i>	Hatay Milletvekili <i>M. Sait Reşa</i>	İçel Milletvekili <i>Turhan Özgüner</i>	İçel Milletvekili <i>Çetin Yılmaz</i>
İstanbul Milletvekili <i>Eşref Derinçay</i>	İstanbul Milletvekili <i>Hüseyin Dolun</i>	İstanbul Milletvekili <i>Bahir Ersoy</i>	İstanbul Milletvekili <i>Orhan Eyüboğlu</i>
İstanbul Milletvekili <i>Orhan Kabibay</i>	İstanbul Milletvekili <i>Sezai Orkunt</i>	İstanbul Milletvekili <i>M. Kâzım Özeke</i>	İstanbul Milletvekili <i>İlhami Sancar</i>
İstanbul Milletvekili <i>Necdet Uğur</i>	İstanbul Milletvekili <i>Reşit Ülker</i>	İstanbul Milletvekili <i>Lebit Yurdoğlu</i>	İzmir Milletvekili <i>Şevket Adalan</i>
İzmir Milletvekili <i>Burhanettin Asutay</i>	İzmir Milletvekili <i>Şeref Bakşık</i>	İzmir Milletvekili <i>Mustafa Hulûsi Çakır</i>	İzmir Milletvekili <i>Talât Orhon</i>
İzmir Milletvekili <i>Kemal Önder</i>	Kars Milletvekili <i>Kemal Güven</i>	Kars Milletvekili <i>Osman Yeltekin</i>	Kastamonu Milletvekili <i>Mehmet Seydibeyoğlu</i>
Kayseri Milletvekili <i>Tufan Doğan Avsargil</i>	Kayseri Milletvekili <i>Mehmet Yüceler</i>	Kırklareli Milletvekili <i>Beyti Arda</i>	Konya Milletvekili <i>Orhan Okay</i>
Konya Milletvekili <i>Mustafa Üstündağ</i>	Kütahya Milletvekili <i>Ali Erbek</i>	Malatya Milletvekili <i>Hakkı Gökçe</i>	Malatya Milletvekili <i>İsmet İnönü</i>
Malatya Milletvekili <i>Mustafa Kaftan</i>	Manisa Milletvekili <i>Veli Bakırlı</i>	Manisa Milletvekili <i>Muammer Erten</i>	Maraş Milletvekili <i>Mehmet Özdal</i>
Mardin Milletvekili <i>Şevki Altındağ</i>	Muğla Milletvekili <i>Muallâ Akarca</i>	Muğla Milletvekili <i>Ali Döğerli</i>	Muş Milletvekili <i>Nermin Neftçi</i>
Niğde Milletvekili <i>M. Nuri Kodamanoğlu</i>	Niğde Milletvekili <i>Mevlüt Ocakcıoğlu</i>	Ordu Milletvekili <i>Memduh Ekşi</i>	Ordu Milletvekili <i>Ata Topaloğlu</i>
Ordu Milletvekili <i>Orhan Vural</i>	Rize Milletvekili <i>Samî Kumbasar</i>	Sakarya Milletvekili <i>Barbaros Turgut Boztepe</i>	Sakarya Milletvekili <i>Hayrettin Uysal</i>
Samsun Milletvekili <i>Mustafa Boyar</i>	Samsun Milletvekili <i>Kâmran Evliyaoğlu</i>	Samsun Milletvekili <i>Nihat Kale</i>	Samsun Milletvekili <i>İlyas Kılıç</i>
Siirt Milletvekili <i>Âdil Yaşa</i>	Sivas Milletvekili <i>Vahit Bozath</i>	Sivas Milletvekili <i>Ahmet Durakoğlu</i>	Sivas Milletvekili <i>Ekrem Kangal</i>
Tokat Milletvekili <i>İsmail Hakkı Birler</i>	Trabzon Milletvekili <i>Mehmet Arslantürk</i>	Trabzon Milletvekili <i>Cevat Küçük</i>	Trabzon Milletvekili <i>Ahmet Şener</i>
Trabzon Milletvekili <i>Ali Rıza Uzuner</i>	Urfa Milletvekili <i>Necati Aksoy</i>	Zonguldak Milletvekili <i>Hüseyin Baytürk</i>	Adana Senatörü <i>M. Yılmaz Mete</i>
Adana Senatörü <i>Mukadder Öztekin</i>	Ağrı Senatörü <i>Salih Türkmen</i>	Ankara Senatörü <i>Hıfzı Oğuz Bekata</i>	Aydın Senatörü <i>Halil Goral</i>
Bahkesir Senatörü <i>Nejat Sarlıcalı</i>	İçel Senatörü <i>Lütfi Bilgen</i>	Denizli Senatörü <i>Hüseyin Atmaca</i>	Elâzığ Senatörü <i>M. Salih Hazerdağlı</i>
Gaziantep Senatörü <i>Salih Tanyeri</i>	İstanbul Senatörü <i>Mebrure Aksoley</i>	İstanbul Senatörü <i>Fikret Gündoğan</i>	İstanbul Senatörü <i>Ekrem Özden</i>
İstanbul Senatörü <i>M. Cemal Yıldırım</i>	İzmir Senatörü <i>Nazif Çağatay</i>	İzmir Senatörü <i>Necip Mirkelâmoğlu</i>	Kars Senatörü <i>Sırrı Atalay</i>
Kars Senatörü <i>Mehmet Hazer</i>	Konya Senatörü <i>Fakih Özlen</i>	Malatya Senatörü <i>Nurettin Akyurt</i>	Ordu Senatörü <i>Şevket Köksal</i>
Samsun Senatörü <i>Rıza Işıtan</i>	Sivas Senatörü <i>Âdil Altay</i>	Tekirdağ Senatörü <i>Hayri Mumcuoğlu</i>	Tokat Senatörü <i>Zihni Betül</i>
Trabzon Senatörü <i>Ali Şakir Ağançoğlu</i>	Tunceli Senatörü <i>Arslan Bora</i>	Yozgat Senatörü <i>Sadık Artukmaç</i>	Zonguldak Senatörü <i>Mehmet Ali Pestilci</i>

Millet Meclisi Yüksek Başkanlığına

334 sayılı, 9 . 7 . 1961 kabul tarihli, 20 . 7 . 1961 tarihli Resmî Gazetede yayınlanan Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 11, 15, 19, 22, 26, 29, 30, 32, 46, 60, 61, 64, 89, 110, 111, 114, 119, 120, 121, 124, 127, 134, 137, 138, 139, 140, 141, 143, 144, 145, 147, 149, 151, 152 nci maddelerinde değişiklik yapılmasına dair teklifimiz ve bu değişikliklere ait genel gerekçe ve madde gerekçeleri; ayrıca Anayasaya eklenmesini istediğimiz 10 geçici madde ve bu maddelerin de gerekçeleri tarafımızdan imzalanmış ve ekli olarak takdim edilmiştir. İmzalarımızın bu konuda Yüksek Başkanlığa verilen tekliflerle birleştirilmesini, 38 nci madde hakkında yapılan teklife bu haliyle katılmadığımızı, bu madde hakkındaki değişiklikte görüşümüzü mahfuz tuttuğumuzu saygılarımızla arz ederiz.

İstanbul Milletvekili <i>Ferruh Bozbeyli</i>	Erzurum Milletvekili <i>Cevat Önder</i>	İstanbul Milletvekili <i>Sadettin Bilgiç</i>	Aydın Milletvekili <i>Yüksel Menderes</i>
Konya Milletvekili <i>Faruk Sükan</i>	Samsun Milletvekili <i>Talât Asal</i>	Sakarya Milletvekili <i>Mustafa Vedat Önsal</i>	Denizli Milletvekili <i>Hasan Korkmazcan</i>
İstanbul Senatörü <i>Şevket Akyürek</i>	Siirt Milletvekili <i>Zeki Çeliker</i>	İzmir Milletvekili <i>Ihsan Gürsan</i>	Konya Milletvekili <i>Bahri Dağdaş</i>
Gaziantep Milletvekili <i>Mehmet Kılıç</i>	İstanbul Milletvekili <i>İlhan Darendelioglu</i>	Antalya Milletvekili <i>Süleyman Çiloğlu</i>	Bursa Milletvekili <i>Mehmet Turgut</i>
Manisa Milletvekili <i>Vehbi Sınmaz</i>	Trabzon Senatörü <i>Ö. Lâtfi Hocaoglu</i>	Rize Milletvekili <i>Hasan Basri Albayrak</i>	Denizli Milletvekili <i>Samî Arslan</i>
İçel Milletvekili <i>Hilmi Türkmen</i>	Kocaeli Milletvekili <i>Vehbi Engiz</i>	Trabzon Milletvekili <i>Ekrem Dikmen</i>	Bingöl Senatörü <i>Arif Hikmet Yurtsever</i>
Kütahya Milletvekili <i>Mehmet Ersoy</i>	Muğla Milletvekili <i>Adnan Akarca</i>	İstanbul Milletvekili <i>Nuri Eroğan</i>	Muş Milletvekili <i>Nimet Ağaoglu</i>
Konya Milletvekili 138 ve 38 c muhalifim <i>Özer Ölçmen</i>	Erzurum Milletvekili <i>Rasim Cinisli</i>	Kayseri Senatörü <i>Hüsnü Dikeçligil</i>	Tekirdağ Senatörü <i>Cemal Tarlan</i>

GENEL GEREKÇE

On yıllık uygulamanın ışığında, Anayasanın hürriyetçi yapısını ve temel ilkelerini bütünü ile koruyarak, hazırlamış olduğumuz değişiklik teklifimizi madde gerekçeleri ile birlikte, biran önce Türkiye Cumhuriyeti Anayasası hükümleri haline gelmesi dileğiyle ve saygılarımızla sunuyoruz.

MADDE GEREKÇELERİ

MADDE — 11

1961 Anayasasının 11 nci maddesinin (temel hakların özü) tarzında olan kenar başlığı ve madde metninin değiştirilmesi lüzumlu görülmüştür.

Hürriyetlerin sınırsız olmadığı ve olmayacağı, kamu hukukumuzun temel kurallarından birisidir. Anayasanın temel haklar ve ödevler kısmında yer alan 11 nci maddede hakların hangi sebeplerle ve hangi şartlarla sınırlanabileceğinin açıkça belirtilmesi, yanlış ve maksatlı yorumları önlemek bakımından yararlı olacaktır.

Hak ve hürriyetlerin kötüye kullanılması, hukuk düzeninin hiçbir suretle caiz görmediği bir durumdur.

Anayasada yer alan hak ve hürriyetlere dayanılarak, insan hak ve hürriyetleri tahribedilemez. Yani hürriyeti tahrip hürriyeti yoktur.

Keza Anayasada yer alan hak ve hürriyetlere dayanılarak, nitelikleri Anayasanın 2 nci maddesinde sarıh bir şekilde belirtilen Türkiye Cumhuriyeti tahrip edilmemelidir. Bu Anayasada yer alan hak ve hürriyetlerin hiçbirisi dil, ırk, sınıf, din ve mezhep kavgası yaratarak Türk Devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütün olduğuna dair temel ilkeyi bozma serbestliği anlamında yorumlanmamalı ve bu kasıtle kullanılmamalıdır.

11 nci madde metnine, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin 29 ncu ve 30 ncu maddeleriyle Avrupa İnsan Hakları Anlaşmasının 17 nci maddesinde olduğu gibi, hak ve hürriyetlerin bunları kötüye kullanmak isteyenlere maksatlı yorumlarını önleyici iki fıkra eklenmiştir.

Hak ve hürriyetlerin kötüye kullanılma hallerinin ceza hükümleriyle müeyyideye bağlanması öngörülmüş ve kanun koyucuya ışık tutması düşüncesi ile madde metninde son fıkraya ayrıca yer verilmiştir.

MADDE — 15

Maddenin 2 nci fıkrasında yapılması öngörülen değişiklik, kişilerin üstleriyle özel kâğıtları ve eşyasının mahkeme kararı olmaksızın, yetkili merciin emri ile aranabileceği halleri daha açıklıkla belirtmeyi hedef tutmaktadır. Yürürlükteki madde bu imkânı «Kamu düzeninin gerektirdiği haller» e hasretmekteydi. Kamu düzeni yanında «Millî Güvenlik» özel sebebinin de zikredilmesi ve bu yetkinin mahkeme kararı olmaksızın kullanılabilmesinin «gecikmede sakınca bulunması» şartına bağlanması uygun görülmüştür. Nitekim benzer nitelikte olan konut dokunulmazlığı ile ilgili 16 nci maddenin 2 nci fıkrasında bu ibare kullanılmıştır.

Yine 16 nci madde ile paralellik sağlamak ve aramanın tabii sonucunu Anayasa hükmü olarak belirtmek amacıyla «... ve bunlara el konulamaz.» ibaresi eklenmiştir.

MADDE — 19

Düşünce ve inanç hak ve hürriyetinin kötüye kullanılması halleri, yürürlükteki maddede olduğu gibi aynen muhafaza edilmiş, ancak son fıkrada, «derneklerin yetkili mahkemece kapatılacağı» şeklindeki hüküm «... gerçek ve tüzel kişiler hakkında kanunun gösterdiği hükümler uygulanır.» haline getirilmiştir. Böylece, dernek hüviyeti taşımayan tüzel kişiler hakkında da müeyyide uygulanabilmesi imkânı sağlanmıştır. 29 ncu maddede yapılan değişiklikle, derneklerin belli şartlar altında, mahkeme kararı olmaksızın yetkili merciin emriyle faaliyetten alıkonulması hükme bağlanmıştır. 19 ncu maddenin yasakladığı fiilleri işliyen gerçek kişilerin ve dernekler ile dernekler dışında kalan tüzel kişilerin tabi olacakları hükümler kanunla düzenlenecek ve haklarında kanunda gösterilen müeyyideler uygulanacaktır. Dernekler hakkında ise, ayrıca, 29 ncu maddenin ve o maddeye dayanılarak çıkarılmış kanun hükümlerinin uygulanması ve her iki halde de 31 nci maddenin hükmünün saklı olduğu tabiidir.

MADDE — 22

Demokratik rejimlerde kamu oyunun oluşturulmasında, basın ve yayımla ilgili hürriyetlerin özel bir yeri vardır. Basının etki alanı geniş veytoplum üzerindeki gücü büyüktür. Anayasa rejiminin korunması ve güclendirilmesi için basın hürriyeti yanında bu hürriyetin kötüye kullanılmasını önleyici ve sorumluluk sınırlarını daha belirli şekilde çizen hükümler konulması zorunlu görülmüştür. Hemen belirtmek gerekir ki, yapılan ilâveler maddenin temel yapısını bozan ve hürriyetin özüne dokunan bir mahiyet taşımamaktadır.

3 ncu fıkrada, basın ve haberalma hürriyetinin bağlı olacağı esaslar arasında «Devletin ülkesi ve milletiyle bütünlüğünü, kamu düzenini ve millî güvenliğin gerektirdiği gizliliği korumak» halleri de ilâve edilmiştir.

5 nci fıkrada yapılan değişiklik, gazete ve dergilerin -15 ve 16 nci maddelerde olduğu gibi belli ve önemli sebeplerin varlığı halinde, kanunla yetkili kılınan merciin emri ile toplatılabilmesine imkân tanımayı hedef tutmaktadır. Bu sebepler, «Devletin ülkesi ve milletiyle bütünlüğünün, millî güvenliğin, kamu düzeninin ve genel ahlâkın korunması»dır. Bu fıkra hükmünün tatbiki için «gecikmede sakınca bulunması» şart koşulmuş, ayrıca toplatma kararı veren merciin bu kararını «en geç yirmi dört saat içinde mahkemeye bildirmesi» öngörülerek yargı teminatı sağlanmıştır. Mahkeme, bu kararı en geç 3 gün içinde onaylamadığı takdirde, toplatma kararı hükümsüz kalacaktır.

Batı anayasalarının pek çoğunda yer aldığı üzere, yetkili merciin «Cumhuriyet Savcısı» veya «adli zabıta» olarak belirlenmesi düşünülmüş, ancak konunun çözümünün kanun koyucuya bırakılması ve bu yetkinin idari makamlara verilmesi halinde ise, «yetkili merci» in mahallî en büyük mülki âmir olması gibi teminat sağlayıcı hükümler konulması hususunda görüş birliğine varılmıştır.

Basın hürriyetiyle sıkı sıkıya ilgili olan bu yetkinin, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde ve ancak Anayasada gösterilen sebeplerle kullanılması, keyfî davranış ve uygulamalara cevaz vermediği, sonuçları bakımından da yargı denetimine tâbi bulunduğu açıktır.

Maddenin yürürlükteki son fıkrası, Türkiye’de yayınlanan gazete ve dergilerin kapatılmasına ancak «57 nci maddede belirtilen fiillerden mahkûm olma» halinde cevaz vermektedir. Değişiklikle öngörülen kapatma sebepleri, gazete ve derginin yayımlarının «millî güvenliğe, kamu düzenine, genel ahlâka, insan hak ve hürriyetlerine dayanan millî, demokratik, lâik ve sosyal Cumhuriyet ilkelerine veya Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmezliği temel hükmüne» aykırı olmasıdır. Böylece, Anayasa düzenine aykırı yayımların tanınması, tereddüde mahal bırakmayacak açıklıkla ifade edilmiş, ayrıca kapatma kararının mahkûmiyet kararı veren mahkemece ve mahkûmiyet kararı ile birlikte verilmesi gerektiği hükme bağlanmıştır.

MADDE — 26

Kişiler ve Siyasi Partilerin basın dışı haberleşme araçlarından (Radyo ve Televizyon, Devlet tarafından kurulan veya Devletten malî yardım alan haber ajansları) faydalanma hakları ile ilgili bu madde, özüne sadık kalınarak, bu haberleşme araçlarının yayımlarını hangi esaslara uyarak düzenlemeleri gerektiğini açıklığa kavuşturmak amacıyla yeniden kaleme alınmıştır. Halkın bu araçlarla haber alması, düşünce ve kanaatlere ulaşması ve kamu oyunun serbestçe oluşumu, «Devletin ülkesi ve milletiyle bütünlüğünün, insan haklarına dayanan millî, demokratik, lâik ve sosyal Cumhuriyetin millî güvenliğin ve genel ahlâkın korunması» dışında bir sebeple engellenemeyecek ve kayıtlanamıyacaktır.

MADDE — 29

Dernek kurma hakkı, herkes için, izne bağlı olmaksızın kullanılabilir bir haktır. Bu hakkın kötüye kullanılmasını önlemek bakımından maddede yapılması gerekli görülen değişiklikler şunlardır :

a) Derneklerin kurulmalarında «önceden izin almama» esası muhafaza edilmiş, ancak bu hakkın kullanılmasında «Kanunda gösterilen şekil ve usullere» uyulması gerektiği 1 nci fıkrada belirtilmiştir. Kanun, önceden izin almadan dernek kurma hakkını kısıtlayıcı hükümler koyamayacak ve ancak, madde metninde mevcut «kamu düzenini ve genel ahlâkı korumak» sebepleri yanında, «Devletin ülkesi ve milletiyle bütünlüğünün ve millî güvenliğin korunması» amaçlarıyla da sınırlayabilecektir.

b) Maddeye eklenen 2 nci fıkrada, «hiç kimsenin bir derneğe üye olmaya ve bir dernekte üye kalmaya zorlanamayacağı» hüküm altına alınmıştır. Bu suretle, derneklere girme ve çıkma serbestliği de Anayasa hükmüyle korunmuş olmaktadır.

c) Derneklerin kapatılması konusunun Anayasa'da yeni bir düzenlemeye tabi tutulması zorunlu görülmüştür. Gerçekten, topluma kolayca sirayet eden tehlikeli faaliyetleri dolayısıyla bazı derneklerin mahkeme kararı olmaksızın ve bir tedbir olmak üzere faaliyetten alıkonulması gereğinin ortaya çıkması, onbeş ve 16 nci maddelerin ikinci fıkralarına paralel bir hükmün bu maddeye de eklenmesi ihtiyacı doğurmuştur. İlâve olunan bu hükme göre dernekler, kanunun gösterdiği hallerde hâkim kararıyla kapatılabileceği gibi, «gecikmede sakınca bulunan hallerde» de «Devletin ülkesi ve milletiyle bütünlüğünün, millî güvenliğinin, kamu düzeninin ve genel ahlâkın korunması» amaçlarıyla kanunun açıkça yetkili kıldığı merciin emriyle hâkim kararına kadar faaliyetten alıkonulabilecektir. Bu durumun tedbir niteliğinde olduğu göz önünde tutularak, mahkemelerce bu konuların incelenmesinde gerekli sürati sağlayıcı kanun düzenlemelerinin yapılması öngörülmüştür. Yetkili merciin, mahallî en büyük mülki âmir olması gerektiği ve tedbir niteliğindeki bu kararın mahkemece kapatılmama kararı verildiği takdirde ve karar tarihinde yürürlükten kalkacağı tabiidir.

MADDE — 30

Yakalanan veya tutuklanan kimse hakkındaki delillerin eksiksiz toplanması, yirmidört saatlik süre içinde her zaman mümkün olmadıgından, tatbikatta karşılaşılan güçlükleri ve sakıncaları gidermek maksadiyle, hâkim önüne çıkarma süresinin kırksekiz saat olarak tesbiti uygun görülmüştür.

Ayrıca «Kanunun açıkça belli ettiği hallerde toplu olarak işlenen suçlarda» «gerek sanıkların sayısının çokluğu, gerekse bu tip olayların mahiyeti icabı delillerin toplanmasının uzun bir zamana bağlı olması yönünden, bu hallerde de sürenin yedi güne çıkarılması zorunlu sayılmıştır. Kanun, hangi suçların «toplu olarak işlenmiş sayılacağını açıkça gösteren hükümler getirecektir.

MADDE — 32

«Bir kimsenin tabii hâkimi» deyişi ile «bir kimsenin kanunen tabi olduğu mahkeme» deyişi arasında hiçbir fark görülmemiş ve sırf kavram karışıklığını önlemek için ikinci deyim tercih edilmiştir.

Bir suç işleyen kimsenin kanunen tabi olduğu mahkeme, suçu işlediği zaman yürürlükte olan kanunun vazifeli ve yetkili saydığı mahkemedir.

Sözü edilen deyim, belirtilen esasa uygun olarak (ihtisas mahkemelerinin) kurulmasına engel değildir.

Bu deyim, olağanüstü mahkemelerin kurulmasına izin vermez.

Sıkıyönetim için konulan kanun hükümleri saklıdır.

MADDE — 38

Anayasanın 38 nci maddesi, kamu yararının gerektirdiği hallerde, Devlet ve kamu tüzel kişilerine, özel mülkiyette bulunan taşınmaz malları kısmen veya tamamen kamulaştırma veya bunlar üzerinde idari irtifaklar kurma yetkisini düzenlemektedir.

Madde metninde yapılan değişiklikler şöyle özetlenebilir :

a) Birinci fıkra hükmü aynen muhafaza edilmiş, eklenen ikinci fıkra ile «gerçek değer» deyişi yerine «vergi değeri» esası kabul edilmiştir. «Vergi değeri» nin, «mâlikin kanunla gösterilecek usul ve şekle uygun olarak bildireceği» değer olduğu ve kamulaştırma bedelinin bu değeri aşamayacağı hükme bağlanmıştır. Böylece, mâlikin bildirimini, yalnız vergi hukuku bakımından değil, aynı zamanda kamulaştırma bedelinin tesbiti bakımından da dikkate alınması ve esas kabul edilmesi uygun görülmüştür. Kamulaştırma ile ilgili bu hükmün, vergi reformlarına engel olmayacağı tabiidir.

b) Eklenen üçüncü fıkra ile, «Kamulaştırılan taşınmaz mal karşılığının vergi değerinden az takdir edilmesi halinde, malikin itiraz ve dâva hakkı» saklı tutulmuştur.

c) Yapılan değişiklik sonucu dördüncü fıkra olarak yer alan hükme, «çiftçinin topraklandırılması, ormanların devletleştirilmesi, yeni orman yetiştirilmesi ve iskân projelerinin gerçekleştirilmesi» yanında yeni bir unsur olarak «kıyaların korunması ve turizm» ilâve edilmiştir. Devletçe el atılması zorunlu bir durum ve bir ihtiyaç olarak ortaya çıkan bu konu, dış ödemeler dengesinde önemli bir yer işgal eden turizm gelirlerini artırmayı ve halkın kıyılardan gereği gibi yararlanmasını sağlayıcı tedbirlerin alınabilmesini temin ve kolaylaştırmak için bu fıkraya dâhil edilmiştir. Ancak, turizm tesislerinin özellikleri ve bu yoldaki yatırım heveslerini azaltmama düşüncesi göz önünde tutularak, taksitle ödeme halinde taksit süresinin on yıl olarak tesbiti ve diğer kamulaştırma konularından farklı olarak «toprak» deyimi kullanılmak suretiyle, toprak dışında kalan her türlü tesislerin bedellerinin taksitlendirilmeyip peşin ödenmesi gerektiği hükme bağlanmıştır.

Bütün bu hallerde ödeme şeklini kanun tesbit edecektir. Kalkınma plânlarının öngördüğü hedeflere yönelmiş yatırımları teşvik ve bu istikametteki Devlet yatırımlarına katılmak isteyenler lehine bir tercih yapılarak, bunlara ait kamulaştırma bedellerinin bir kısmının veya tamamının peşin ödenmesi ve böylece hem taşınmaz malı kamulaştırılanları üretici hale getirecek ve hem de hızlı ve **dengeli kalkınmayı** gerçekleştirecek istikamette hükümler konulması kanun koyucuya bırakılmıştır. Kanun tamamen veya kısmen kamulaştırmalarda peşin ödeme halleriyle miktarlarını ve taksit sürelerini tesbit edecektir. Taksitle ödemede, **taksitlerin eşit olması esastır.** Kısmen peşin ödeme yapıldığı takdirde, geriye kalan miktar için aynı esas uygulanacaktır.

MADDE — 46

«Çalışanlar» yerine «İşçiler» deyimi kullanılarak, işçiler ve işverenlerin önceden izin almaksızın sendika ve sendika birlikleri kurma ve bunlara serbestçe üye olma ve üyelikten ayrılma haklarına ilişkin temel hüküm aynen muhafaza edilmiş, ancak bu hakkın kullanılmasının «Devletin ülkesi ve milletiyle bütünlüğünün, millî güvenliğinin, kamu düzeninin ve genel ahlâkın korunması» maksadıyla ve kanunla sınırlanabileceği ve kanunun gerek kuruluşların ve gerekse üyeliğe giriş ve üyelikten ayrılmaların şekil ve usullerini tesbit edeceği hüküm altına alınmıştır. Ancak kanunla getirilecek şekil ve usuller, önceden izin almaksızın sendika kurma, bunlara serbestçe üye olma ve üyelikten ayrılma haklarını kısıtlıyacak mahiyette olmayacaktır.

Maddenin 2 nci fıkrası, madde metninden çıkarılmıştır. Çıkarılan bu hüküm, işçi niteliği taşımayan kamu hizmeti görevlilerine sendika kurma hakkını tanımaktaydı. Şu hususun belirtilmesinde zorunluk vardır ki, toplu sözleşme, grev, lokavt gibi müesseselere, işin niteliğinin gereği olarak, yer vermeye imkân olmayan kamu hizmetlileri kuruluşlarının gerçek mânada sendikal bir faaliyette bulunmaları mümkün değildir. Şu halde bu kuruluşların «Sendika» olarak isimlendirilmesi her şeyden önce kavram karışıklığına sebebiyet vermekte, ayrıca «Sendika» teriminin etkisiyle bu kavrama olduğundan başka bir anlam verilmesi eğilimi ortaya çıkmaktadır.

Bu itibarla, işçi niteliği taşımayan kamu hizmeti görevlilerin meslekî menfaatlerini korumak ve geliştirmek amacıyla kuracakları tüzel kişiliklerin «Sendika» olarak değil «Kuruluş» olarak isimlendirilmesi ve bu kuruluşların tabi olacakları hükümlerin özel bir kanunla düzenlenmesi uygun görülmüştür.

Kaldırılan bu fıkra hükmü, maksada uygun şekilde 119 ncu madeye ilâve edilmiştir.

MADDE — 60

Millî savunma hak ve ödevi ile ilgili bu maddenin, bâzı noktalardan açıklığa kavuşturulması zorunluğu, son yıllarda karşılaşılan birtakım sorunların çözümündeki güçlüklerle ortaya çıkmıştır.

Nüfusun hızlı artışı sonucu olarak, askerlik yükümü altındaki vatandaşların muvazzaflık devresinde bulunanlarının sayısı da büyük bir artma göstermekte ve sayıları ihtiyacın üstün-

de olan bu kimselerin hepsinin muvazzaf olarak görevlendirilmesi Devlet için büyük malî külfetlere mal olmaktadır. Halbuki hızlı bir kalkınma ihtiyaç ve çabası içinde bulunan memleketimizde, askerlik çağındaki genç vatandaşların enerjisinden faydalanılması da zorunludur. Devlet, böylece mevcut insangücünden en verimli bir şekilde faydalanmış olacaktır.

Maddede, kenar başlığı da dâhil, yapılan değişiklik bu gerekçeye dayanmakta ve Devlete, «vatan hizmeti» ni «Askerlik» veya «Başka kamu hizmetleri» şeklinde yerine getirme imkânını ihtiyaca göre kullanma yetkisini açıkça vermektedir.

MADDE — 61

Vergi ödevini düzenleyen 61 nci maddeye eklenen fıkra ile, kanunla belli edilen yukarı ve aşağı hadler içinde kalmak ve kanunun göstereceği ölçü ve esaslara uygun olmak şartıyla, Bakanlar Kuruluna, vergi resim ve harçların muafiyet ve istisnalarını tesbit ve nisbet ve hadlere ilişkin hükümlerde, iktisadî hayatın ve Kalkınma Plânının gereklerine göre değişiklik yapma yetkisi verilmiş bulunmaktadır.

MADDE — 64

Parlömanter rejimlerde, kanun yapmanın belli usullere uyulmak zorunluluğu sebebiyle, bir zaman aldığı ve gecikmeler meydana getirdiği bir gerçektir. Değişen iktisadî ve sosyal şartların gereği olarak, bâzı hukuk kurallarının bu usuller dışında yürürlüğe konulabilmesi çağdaş Devlet anlayışının tabii bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Anayasanın 5 nci maddesi hükmünün prensibini bozmamak ve her halde önceden yasama meclislerince esasları bir kanunla tesbit olunan sınırlar içerisinde kalmak kaydıyla Hükümete kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisinin verilmesi ve bu yetkiyi düzenleyen hükmün, Türkiye Büyük Millet Meclisinin genel olarak görev ve yetkilerini belirleyen 64 ncü maddesine eklenmesi uygun görülmüştür.

a) Türkiye Büyük Millet Meclisi bir «Yetki Kanunu» ile belli konularda Bakanlar Kuruluna Kanun hükmünde Kararname çıkarma yetkisi verebilecektir. Yetki Kanununda çıkarılacak kararnamelerin amacı, kapsamı ve ilkeleriyle bu yetkiyi kullanma süresinin ve yürürlükten kaldırılacak kanun hükümlerinin açıkça gösterilmesi gerekir.

b) Kararnameler Resmî Gazetede yayımlandığı gün yürürlüğe girecek ve aynı gün Türkiye Büyük Millet Meclisinin onamasına sunulacaktır. Yürürlük tarihi olarak daha sonraki bir tarih de tesbit olunabilecektir.

c) Yetki kanunları ve bunlara dayanılarak çıkarılacak kararnameler İç Tüzüklerin kanunların görüşülmesi hakkındaki kurallarına göre ve ancak diğer kanun tasarı ve tekliflerinden önce ve ivedilikle görüşülüp karara bağlanacaktır.

d) Yayınlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisinin onamasına sunulmayan kararnameler bu tarihte, Türkiye Büyük Millet Meclisince reddedilen kararnameler ise ret kararının Resmî Gazetede yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkacak, değiştirilerek kabul edilen kararnamelerin değiştirilmiş hükümleri ise bu değişikliklerin Resmî Gazetede yayımlandığı tarihte yürürlüğe girecektir.

e) Kanun hükmünde kararnamelerle Anayasanın birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan Temel hak ve hürriyetlerle dördüncü bölümünde yer alan siyasi hak ve ödevleri düzenlenemeyecektir.

f) Kanun hükmünde kararnameler de, Anayasa Mahkemesinin denetimine tâbi olacaktır.

MADDE — 89

Gensoru müessesesinin, Millet Meclisinin Hükümeti denetleme fonksiyonunun en müessir yolu olduğu bir gerçektir. Bu yolun tıkanmaması kadar, Meclisin diğer görevlerini yerine getirmesine engel teşkil edecek şekilde kullanılmamasını temin de önem taşımaktadır. Bu sebeptendir ki :

a) Gensoru önergelerinin ancak siyasi parti grupları adına yetkilisinin veya enaz on milletve-

kilinin imzasıyla verilmesi prensibi kabul edilmiştir. Bu gensoru müessesesi bakımından bir sınırlama olmayıp, aksine güvensizlik sonucuna varacak bir önem taşıyan müessesenin mahiyetiyle mütenasip bir uygulama tarzı olarak düşünülmüştür.

b) Gensoru önergesinin gündeme alınıp alınmaması hakkındaki görüşmenin, verilişini takibeden üç birleşim içinde yapılması, gerek Hükümete ve gruplara hazırlama imkânı verilmesi ve gerekse Meclisin çalışmalarının aksamaması yönünden uygun görülmüştür.

c) Bu görüşmelerde çabukluğu sağlama ve dolayısıyla Meclisin çalışmalarının dengeli şekilde yürütülmesi yani kanun yapma, denetleme ve diğer görevleri arasında denge sağlanması amacıyla, gerektiğinde gensoru önergelerinin önceden bastırılıp dağıtılması ve görüşme usullerinin içtüzük hükümleriyle düzenlenmesi öngörülmüştür.

MADDE — 110

Madde metni aynen muhafaza edilmiş, eklenen son fıkra ile tatbikatta anlaşmazlıkları önlemek ve uygulamada açıklık getirmek üzere Millî Savunma Bakanlığının görev ve yetkilerinin, Genelkurmay Başkanlığı ve Kuvvet Komutanlarıyla ilişkilerinin kanunla düzenleneceği hükme bağlanmıştır.

MADDE — 111

Millî Güvenlik Kurulunun kuruluşuna açıklık vermek üzere, birinci fıkraya «Başbakan» ilâve edilmiş ve Silâhlı Kuvvetlerin bünyesi gereği, Millî Güvenlik Kurulunda kuvvet temsileciliği görevini Kuvvet Komutanlarının yerine getirmeleri tabii bulunduğundan «Kuvvet Temsilcilerinden» yerine «Kuvvet Komutanlarından» ibaresi konulmuştur.

Son fıkra ise Millî Güvenlik Kurulunun kuruluş gayesine uygun olarak düzenlenmiştir.

MADDE — 114

İdarenin her türlü eylem ve işlemine karşı, bu eylem ve işlemlerden hakları zıya uğrıyan kimselerin yargı yoluna başvurmaları, yani yargı yolunun açık oluşu hiçbir sebep ve suretle kısıtlanması düşünülemiyen bir haktır. Anayasamızın 31 nci maddesi, bu hususu hiçbir tereddüde mahal bırakmayacak şekilde hüküm altına almış bulunmaktadır.

Ancak uygulamada, «Yargı denetimi» deyimini bâzı hallerde yanlış anlamalara yol açmış, yargının re'sen murakabede bulunmasına ve idarenin yerine geçerek idari eylem ve işlemler tesis etmesine imkân verici bir yetki gibi anlaşılacak istenmiştir. Kavram karışıklığından doğan bu duruma vuzuh vermek maksadıyla madde yeniden kaleme alınmıştır.

Anayasanın 132 nci maddesi «Yasama ve yürütme organlarıyla idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır; bu organlar ve idare mahkeme kararlarını hiçbir suretle değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geciktiremez.» hükmünü va'zetmiştir. Öngörülen değişiklik ise, «Yargı yetkisinin yürütme görevinin kanunlarda gösterilen şekil ve esaslara uygun olarak yerine getirmesini sınırlıyacak tarzda kullanılamıyacağı» hükmünü getirmektedir. Böylece, yargı yetkisinin kullanılışı ile, yürütme görevinin kanunlarla belli edilen şekil ve esaslara uygun olarak yerine getirilmesindeki yetkinin kayıtlanamıyacağı açıklığa kavuşmuş olmaktadır. İkinci fıkraya eklenen cümle ile de, yargı kararları ile idari eylem ve işlem tesis edilemeyeceği esası konulmuştur.

Madde başlığı da, bu gerekçelerle değiştirilmiştir.

MADDE — 119

46 nci maddenin değişiklik gerekçesinde açıklandığı üzere, işçi niteliği taşımayan kamu hizmetlilerinin sendika kurmalarına ilişkin ikinci fıkranın o maddeden çıkarılmış olması sebebiyle meydana gelen boşluğu doldurmak üzere 119 ncu maddeye «kamu hizmetlerinin meslekî men-

faatlerini korumak ve geliştirmek amacını güden kuruluşların bağlı olacağı esasların» Kanunla düzenleneceği hükmü bir fıkra olarak eklenmiştir.

Bu gerekçelere uygun olarak, madde başlığında ve birinci fıkra metninde kamu hizmetlilerinin sendikalara üye olamayacakları hususu belirtilmiştir.

MADDE — 120

Anayasanın üniversitelerle ilgili 120 nci maddesinin, aşağıdaki gerekçelerle yeniden düzenlenmesi bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmıştır.

a) Birinci fıkroda, üniversitelerin ancak Devlet eliyle ve özerk kamu tüzel kişiliği halinde kanunla kurulacağı, özerkliğin bu madde hükümleri içinde uygulanacağı ve üniversite binalarıyla eklerinde suçların ve suçluların kovuşturulmasına engel olmayacağı esası kabul edilmiştir.

b) İkinci fıkroda, üniversitelerin, kendileri tarafından seçilen organları eliyle ve ancak Devletin gözetimi ve denetimi altında yönetileceği hükmüne bağlanmıştır.

c) Üniversite öğretim üyeleri ve yardımcılarının serbestçe araştırma ve yayında bulunabilmelerine ait hüküm muhafaza edilmiş ancak bunun suç işleme serbestliği anlamında yorumlanmayacağı tabii sayılmıştır.

d) Yukarıda izah olunan gerekçelere uygun olarak, «Devletin gözetim ve denetim hakkının nasıl kullanılacağı, üniversite organlarının sorumlulukları, öğrenim ve öğretim hürriyetini engelleyici eylemleri önleme tedbirlerinin alınması, üniversiteler arasında ihtiyaca göre öğretim üyesi ve yardımcılarının görevlendirilmesinin sağlanması, öğrenim ve öğretimin hürriyet ve teminat içinde ve çağdaş bilim ve teknoloji gereklerine ve Kalkınma Planı ilkelerine uygun olarak» yürütülmesi esaslarının kanunla düzenlenmesi öngörülmüştür.

e) Üniversiteler bütçelerinin, «genel ve katna bütçelerin bağlı olduğu esaslara uygun olarak yürürlüğe konulması ve denetlenmesi» hükmüne bağlanmıştır.

f) Organları, öğretim üyeleri ve öğrencileriyle birlikte üniversitelerin, tam bir sorumluluk duygusu ve dayanışma ile, hürriyet ve teminat içinde öğrenime ve öğretime devam etmeleri hem zorunlu, hem de gereklidir. Bütün iyi niyet ve çabalara rağmen bu sağlanamadığı takdirde ise, olağanüstü tedbirlere başvurmak zorunluğu kendiliğinden ortaya çıkar.

Bu düşüncelerle maddeye yeni bir fıkra eklenmiştir. «Öğrenim ve öğretim hürriyetinin tehlikeye düşmesi ve bu tehlikenin üniversite organlarınınca giderilmemesi» halinde, Bakanlar Kurulu, o üniversitenin veya bağlı fakülte, kurum ve kuruluşların idaresine el koyacak ve bu kararını hemen Türkiye Büyük Millet Meclisinin onamasına sunacaktır. Bu konu, Türkiye Büyük Millet Meclisinin Birleşik Toplantısında görüşülüp karara bağlanacaktır.» «Hangi hallerin el koymayı gerektireceği, el koyma kararının ilân ve uygulanma usulleri ile süresi ve devamınca Bakanlar Kurulunun yetkilerinin nitelik ve kapsamı» kanunla düzenlenecektir.

MADDE — 121

Gelişen teknoloji, bütün dünyada radyo ve televizyonun, büyük kitleleri etkileyen ve kamu oyunun haber alınmasında ve oluşumunda en büyük rolü oynayan yayın organları haline gelmesini sağlamıştır. Memleketimizin genel şartları bu yayın organlarını, daha da etkili kılmaktadır.

Devlet eliyle kurulan bu organların tam bir tarafsızlıkla, ancak Anayasanın temel ilkelerine uygun ve bu ilkeleri yayma, benimsetme ve güçlendirme istikametinde yayımlarla hizmetini yürütmesi gerekmektedir.

Maddenin birinci fıkrası ile, yönetim ve denetimde ve yönetim organlarının kuruluşunda tarafsızlık ilkesinin zedelenemeyeceği hüküm altına alınmış, 3 ncü fıkroda ise, haber ve programların seçilmesinde, işlenmesinde ve sunulmasında, kültür ve eğitime yardımcı görevinin yerine getirilmesinde uyulması gereken anaprensipler açıkça belirtilmiştir.

MADDE — 124

Sıkıyönetim ile ilgili bu maddede yapılması teklif olunan değişiklikle, sıkıyönetimi gerektiren haller arasına yeni bir unsur ilâve edilmektedir. Bu, «Ülkenin ve milletin bölünmezliğini içten veya dıştan tehlikeye düşüren veya Anayasanın tanıdığı hür demokratik düzeni veya temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik yaygın şiddet hareketleri hakkında kesin belirtilerin ortaya çıkması» dır.

Bakanlar Kurulunun, bir aylık süre ile sıkıyönetim ilanı yetkisininin, bu sürenin T. B. Millet Meclisince kısaltılması hükmü mahfuz tutulduğuna göre, iki ay olarak değiştirilmesi uygun görül müştür.

Son fıkraya 123 nci madde hükmüne paralel olarak «savaş veya savaşı gerektirecek bir du rumun baş göstermesi halinde vatandaşlar için konulabilecek yükümler» in Kanunla gösterileceği hükmü eklenmiştir.

MADDE — 127

Maddenin 1 ve 2 nci fıkraları aynen muhafaza edilmiş, 3 nci fıkrada Silâhlı Kuvvetlerin elinde bulunan ve millî güvenlik bakımından gizlilik arz eden Devlet mallarının «Türkiye Büyük Millet Meclisi adına denetlenmesi usullerinin» Kanunla düzenlenmesi hükmüne bağlanmıştır.

MADDE — 134

Maddenin üçüncü fıkrasında yapılan değişiklikle, Askerî Hâkimlerin yaş hadleri gibi yükselme ve emekliliklerinin de Kanunla düzenleneceği hüküm altına alınmıştır.

Böylece, Askerî Yargı ile ilgili 138 nci maddenin son fıkrası ile uygunluk sağlanmıştır. Kanun, Mahkemelerin bağımsızlığı, Hâkimlik teminatı ve Askerlik hizmetinin gereklerine göre, bu konuları düzenliyecektir.

MADDE — 137

Cumhuriyet Savcılarının idare ve yargı kuruluşları içinde özel bir yeri ve önemi vardır. İdari görevleri bakımından Adalet Bakanına bağlı olması gereken Cumhuriyet Savcılarının, yargı görevlerinin gerektirdiği teminata sahip kılınmaları da bir zorunluluktur.

Bu temel düşüncelerle, Cumhuriyet Savcılarının özlük işleri ile haklarındaki disiplin işlemlerinin, Adalet Bakanının Başkanlığında Cumhuriyet Başsavcısı, Yargıtay Ceza Daireleri Genel Kurulundan seçilen 3 asıl ve 2 yedek üye ile Adalet Bakanlığı Müsteşarı ve Özlük İşleri Genel Müdüründen kurulan «Yüksek Savcılar Kurulu» eliyle yürütülmesi uygun görülmüştür. Böylece Cumhuriyet Savcılarının hem Adalet Bakanlığı ile ilişkileri bir esasa bağlanmış, hem de özlük işleri ve yargı görevlerinin yerine getirilmesi bakımından gerekli teminat sağlanmıştır. Yine aynı düşüncelerle, disiplin ve meslekten çıkarma cezaları dışındaki kurul kararlarının kesinliği öngörülerek hizmetin aksamaması sağlanmıştır. Esasen çoğunluğu Yüksek Mahkeme üyelerinden meydana gelen bir kurulun kararlarına karşı başkaca teminat yolu düşünülmesine de ihtiyaç görülmemiştir. Disiplin ve meslekten çıkarma cezalarında ise, gerek Adalet Bakanına ve gerekse hakkında karar verilen Cumhuriyet Savcısına, bu kararın bir defa daha incelenmesini isteme hakkı tanınmıştır. Bu istemin şekli ve süresi kanunla düzenlenecektir.

Bakanlık müsteşarı veya Özlük İşleri Genel Müdürünün izin, hastalık veya başka sebeplerle toplantılara katılamamaları halinde kendilerine vekâlet etmekte olanların bu görevi yerine getirecekleri, Yargıtaydan seçilen asıl üyelerin yokluğunda da yedek üyelerin kurula katılacakları tabiidir.

Adalet Bakanının bulunmadığı zamanlarda ise, kurula Cumhuriyet Başsavcısı Başkanlık edecektir.

MADDE — 138

Maddenin ikinci fıkrasına vuzuh vermek üzere, asker olmayan kişilerin özel kanunda belirtilen askerî suçları yanında, askerî mahallerde görevlerini ifa ettikleri sırada askerlere karşı işledikleri suçlarına da askerî mahkemelerin bakacağı; son fıkrada ise, «Askerî Savaşlık görevlerini yapan askerî hâkimlerin refakatinde buldukları komutanlarla ilişkilerinin kanunla düzenleneceği» hükme bağlanmıştır.

MADDE — 139

Yargıtayın kuruluşu ile ilgili bu maddede aşağıdaki değişiklikler yapılmıştır :

a) Birinci sınıfa ayrılmış hâkimler yanında, birinci sınıfa ayrılmış Cumhuriyet Savcılarının da Yargıtay üyeliğine seçilebilmeleri imkânı tanınmıştır. Gerçekten, menşeleri ve yetişmeleri aynı olan ve mesleklerinin her kademesinde bir meslekten diğerine geçmeleri mümkün bulunan hâkim ve Cumhuriyet Savcılarının, Yargıtaya üye seçilebilme konusunda farklı işleme tabi tutulmasını haklı gösterecek bir sebep yoktur.

b) Birinci Başkan ile Cumhuriyet Başsavcısının seçimlerinin Yargıtay Genel Kurulunca yapılması esas muhafaza edilmiş, ancak ikinci başkanların Genel Kurulca seçilmelerindeki güçlükler göz önünde tutularak bunların seçilmeleri usulünün kanunla düzenlenmesi uygun görülmüştür.

c) Gerek Birinci Başkan ve Cumhuriyet Başsavcısının gerekse ikinci başkanların görev sürelerinin dört yıl olarak tesbiti ve süresi dolanların yeniden seçilebilmelerinin mümkün olduğu hükme bağlanmıştır.

MADDE — 140

Danıştay üyelerinin Bakanlar Kurulu ile Danıştay Genel Kurulunca boş yer sayısınca ayrı ayrı gösterilecek adaylar arasından Anayasa Mahkemesi tarafından seçilmesi usulü muhafaza edilmekle beraber, Danıştay Başkanı ile Başkanunsözcüsünün de aynı yoldan seçilmesinde zorunluluk bulunmadığı düşünülmüştür. Gerçekten, Danıştay Başkanının, Başkanunsözcüsünün ve daire başkanlarının üyeler arasından Genel Kurulca seçilmesi, işin gereğine çok daha uygun olup, esasen Yargıtayda da bu sistemin uygulanması öngörülmüştür. Bu bakımdan, üçüncü ve dördüncü fıkralarda bu sistemi gerçekleştirecek değişiklikler yapılmıştır.

Yine Yargıtaydaki sisteme uygun olarak Danıştay Başkanı, Başkanunsözcüsü ve daire başkanlarının görev sürelerinin dört yıl olarak tesbiti ve süresi dolanların yeniden seçilebilmelerinin mümkün olduğu hükme bağlanmış, daire başkanlarının seçim usullerinin ise kanunla düzenlenmesi uygun görülmüştür.

Maddeye ilâve edilen son fıkra ile, asker kişilerle ilgili idari dâvaların, askerî hizmetin özelliğinin gereği olarak, Askerî Yargıtayda kurulacak özel bir dairede incelenmesi ve bu dairenin kuruluşu ile üyelerinin atanmalarının kanunla düzenlenmesi esas kabul edilmiştir.

MADDE — 141

Bu maddeye ilişkin değişiklik iki konuyu kapsamaktadır :

a) Birinci fıkraya eklenen ve 140 nci maddenin son fıkrasına uygun olan hükümlerle, Askerî nitelikteki idari eylem ve işlemlerin yargı denetimi Askerî Yargıtay bünyesinde kurulacak özel bir daireye bırakılmıştır. Askerlik mesleğinin özelliği ve diğer mesleklerden farklı hiyerarşik düzeni dolayısıyla bu hükmün fıkraya eklenmesinde zorunluluk görülmüştür. Bu dairenin kuruluşu, üyelerinin nitelikleri ve atanma usulleri, askerlik gereklerine uygun olarak, kanunla düzenlenecektir.

b) Askerî Hâkimlerin, hâkimlik nitelikleri yanında askerî rütbe ve kıdem hiyerarşisine de tabi bulunmaları sebebiyle Askerî Yargıtayda Başkanlık, İkinci Başkanlık ve daire başkanlıkları ile Başsavcılık görevlerinin, diğer yüksek mahkemelerde olduğu gibi, seçim sistemine bağlanması sakıncalı görülerek bunların rütbe ve kıdem sıralarına göre atanmaları esas kabul edilmiştir.

MADDE — 143

Bu maddede yapılan değişiklikle, Yüksek Hâkimler Kuruluna Yasama Meclislerinden ve birinci sınıfa ayrılmış Hâkimler arasından üye seçilmesi usulünden, uygulamada görülen aksamalar ve sakıncalar sebebiyle vazgeçilmiştir. Yüksek Hâkimler Kurulu üyelerinin kendi üyeleri arasından Yargıtay Genel Kurulunca seçilmeleri ve süresi dolanların yeniden seçilebilmeleri esas kabul edilmiştir.

Kurul bünyesinde «Müfettiş Hâkimlik» ihdası öngörüldüğü cihetle, kurul üyelerinin sayısı azaltılmıştır.

Adalet Bakanının, gerekli gördüğü hallerde Yüksek Hâkimler Kurulu toplantılarına katılabileceği ve Başkanlık yapacağı kabul edilmiş olduğuna göre, bu durumun tabii sonucu olarak oy kullanabilmesini temin için son fıkradaki «oylamaya katılamaz» ibaresi madde metninden çıkarılmıştır.

MADDE — 144

Mahkemelerin bağımsızlığının ve hâkimlik teminatının güçlendirilmesi ve dış etkilere tamamen korunması için, Yüksek Hâkimler Kurulunun, hâkimlerin özlük işleri ve haklarındaki disiplin işlemleri hakkında kesin karar verebilmesi zorunlu görülmüştür. Esasen yüksek dereceli hâkimlerden meydana gelen bu kurulun kararlarına karşı başkaca teminat yolu düşünülmesine de ihtiyaç görülmemiştir. Bu sebeple, kurul kararları aleyhine başka mercilere başvurulamayacağı, ancak disiplin ve meslekten çıkarma cezaları ile ilgili kararların bir defa daha incelenmesinin, Adalet Bakanı ile hakkında karar verilen hâkim tarafından istenebilmesi hükme bağlanmıştır. Böylece, bir hâkim, ilk atanmasından emekliliğine kadar geçecek süre içinde, Yüksek Hâkimler Kurulu dışında bir makam ve mercie muhatabolmaksızın, tam bir güven içerisinde görevini yapma imkânına kavuşmuş olacaktır. Disiplin ve meslekten çıkarma cezalarının bir defa daha incelenmesine ait istemin şekli ve süresi kanunla düzenlenecektir.

Yine, uygulamanın ortaya koyduğu bir ihtiyacı karşılamak amacıyla, kurula bağlı ve sürekli olarak görev yapmak üzere «müfettiş hâkimlik» ihdası zorunlu ve faydalı görülmüştür.

MADDE — 145

Anayasa Mahkemesinin kuruluş sistemi aynen muhafaza edilmekle beraber, Yasama Meclislerince yapılacak seçimlerin zamanında ve maksada uygun şekilde sonuçlanmasını temin için seçimlerde «salt çoğunluk» esas kabul edilmiş ve adaylığa başvurma ile seçim esas ve usullerinin düzenlenmesi öngörülmüştür. Başvuran adayların, Meclislerin oyuna sunulmadan önce nasıl bir ön tetkike tabi tutulacağı ve bunun hangi kurullarca yapılacağı da yine kanunla düzenlenmesi uygun görülmüştür.

Uygulamadaki güçlükler nazara alınarak, Yasama Meclislerince seçilecek birer üyenin üniversiteler tarafından gösterilecek adaylar arasından seçilmesini öngören fıkra, maddeden çıkarılmıştır.

Yukardaki gerekçe ile, Anayasa Mahkemesinin Başkan ve Başkanvekili seçiminde de «salt çoğunluk» esas kabul edilmiştir.

MADDE — 147

Anayasa, Türkiye Büyük Millet Meclisini hem kanun vaznı, hem de Anayasa vaznı olarak yetkili kılmıştır. Kanun vaznı olarak Türkiye Büyük Millet Meclisinin tasarrufları, Anayasada belirtilen istisnalar dışında ve Anayasada gösterilen şekil, usul ve esaslara göre Anayasa Mahkemesinin denetimine tabi tutulmuştur. Anayasa Mahkemesi, Yasama Meclislerinin İktidüklerinin Anayasaya uygunluğunu da denetlemeye yetkilidir. Ancak, Anayasa Mahkemesinin, Türkiye Büyük Millet Meclisinin Anayasa vaznı olarak yaptığı Anayasa değişikliklerini denetlemesi söz konusu olamaz.

Nitekim, Anayasamız, 4 ncü maddesinin 3 ncü fıkrasında, (Hiçbir kimse veya organ kaynağını Anayasadan almayan bir Devlet yetkisi kullanamaz.) hükmü yer almıştır. Şu halde Anayasanın sadece kanunlara ve İktüzlere hasrettiği bir denetleme yetkisinin, Anayasa Mahkemesince, Anayasa değişikliklerine teşmil edilemeyeceği tabiidir. Ancak, hemen göz önüne almak gerekirkki; Anayasa değişikliği, Anayasanın 155 nci maddesinde görüldüğü üzere, gerek teklif, gerekse müzakere ve kabul bakımından kanunlardan farklı şekil şartlarına bağlanmıştır. Anayasa değişikliği, bu şartlar dışında kanunların tabi olduğu müzeke usullerine tabi olmakla beraber bir kanun değil, bir Anayasadır. Geçmiş yıllar tatbikatında, Anayasa değişiklikleri kanun şeklinde kabul ve ilân edildiği ve bu değişikliklerden bâzıları aleyhine iptâl dâvaları açıldığı için, Anayasa Mahkemesinin Anayasa değişiklikleri üzerinde denetim yetkisi bulunup bulunmadığı konusuna açıklık kazandırma ihtiyacı belirlemiştir. Bu denetim yetkisinin, Anayasa değişikliğinin, sadece teklif, müzakere ve kabul edilmesine ait Anayasa hükümlerine uygun olarak yapılmış bulunup bulunmadığı noktasına münhasır olduğu, esasa teşmil edilemeyeceği ve bu esasın Anayasa Mahkemesine yer veren bütün demokrasilerde de aynı tarzda kabul edildiği tesbit olunmuştur. Anayasanın 147 nci maddesindeki değişiklik, bu anlam dışındaki yorum ve uygulamaya yer bırakmayacaktır.

MADDE — 149

Anayasa Mahkemesine, kanunların ve Yasama Meclisleri İktüzüklerinin Anayasaya aykırılığı iddiasıyla doğrudan iptal dâvası açabilmenin asgari bâzi şartlara bağlanması gereği vardır ve Anayasa da bu gereği göz önünde tutmuştur.

Yapılan değişiklikle, yüzde on oranından daha az oy alan ve Türkiye Büyük Millet Meclisine grup kuracak sayıda üye sokamamış bulunan Siyasi Partilerin, bu madde hükmünden faydalanmalarının doğru olmadığı görülmüş, diğer taraftan her Mecliste ayrı grup kurmuş olma şartı yerine Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısında grup kuracak sayıya sahip siyasi partilere de bu hak tanınmıştır.

Anayasanın 151 nci maddesine göre, herkesin ve her zaman def'i yolu ile dâva hakkı saklı bulunduğuna göre, bu düzenlemeyi bir kısıtlama olarak kabul mümkün değildir.

MADDE — 151

Maddenin üçüncü fıkrasındaki üç aylık süre, Anayasa Mahkemesi kararlarının gerekçesi yazılmadan açıklanamıyacağı şeklinde 152 nci maddede yapılması öngörülen değişikliğin tabii bir sonucu olarak, incelemeye ve gerekçelerin yazılmasına yeter zaman bırakmak düşüncesiyle, altı aya çıkarılmıştır.

MADDE — 152

Bu maddede yapılması öngörülen değişiklikler şunlardır :

a) Birinci fıkraya «kararların, gerekçesi yazılmadan açıklanamıyacağına» dair bir hüküm eklenmiştir. Bu ilâvenin sebebi, gerekçesi mevcudolmayan iptal kararı gereğinin, gerekçe bilinmediği için, yasama ve yürütme organlarına yerine getirilmesinde çoğu kere ortaya çıkan güçlükler ve kamu oyunda doğan tereddütlerdir. Bu hükmümlle Anayasa Mahkemesi kararlarının, gerekçesi yazılmadan açıklanmaması lüzumu kesinliğe kavuşturulmuş olmaktadır.

b) İkinci fıkrada, yine aynı amaçla, iptal edilen Kanun veya İktüzüğün veya bunların iptal edilen hükümlerinin, ancak gerekçeli kararın Resmî Gazetede yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkması öngörülmüştür.

c) Yine ikinci fıkranın son cümlesindeki altı aylık süre, Resmî Gazetede yayımlanma tarihinden başlamak üzere, bir yıla çıkarılmıştır. İptal sebebiyle yeniden çıkarılacak veya değiştirilecek Kanunun gerek tasarı olarak hazırlanması, gerekse Yasama Meclislerinde görüşülmesi bazan altı aylık bir süreye sığdıramadığından, Anayasa Mahkemesine, Kanunun niteliğine göre bir yıla kadar süre vermek yetkisi tanınmıştır.

GEÇİCİ MADDE — 12

Memleketimizin içinde bulunduğu şartlar, 10 Ekim 1971 tarihinde yapılacak Cumhuriyet Senatosu üyelerinden üçte birinin yenilenmesi ve Cumhuriyet Senatosu ile Millet Meclisinde boş bulunan üyelüklerin seçimlerinin artelenmesini zorunlu kılmıştır. Aynı şartların gereği olarak ertelenen seçimlerin, 12 Ekim 1973 tarihinde yapılması gereken milletvekilleri genel seçimleriyle birlikte yapılması uygun görülmüştür.

Sözü edilen şartların Cumhurbaşkanınca Cumhuriyet Senatosuna üye seçilmesine etkisi olamayacağı düşünüldüğünden, Anayasanın bu konuya ait 73 nci maddesinin 5 nci fıkrası hükmü saklı tutulmuştur.

GEÇİCİ MADDE — 13

Anayasanın 139 ncu maddesinde yapılması öngörülen değişiklik gereğince, Yargıtay Birinci Başkanı ile Cumhuriyet Başsavcısının, bu Anayasa değişikliğinin yürürlüğe girdiği tarihte görevlerinde dört yıl doldurmuş olmaları halinde yürürlük tarihinden itibaren bir ay içinde seçimleri yenilenecektir.

Yargıtayın kuruluşu, işleyişi, ikinci başkanlarının seçim usullerini düzenleyici kanun, Anayasa değişikliğinin yürürlük tarihinden itibaren 6 ay içerisinde çıkarılacak ve Yargıtay ikinci başkanlarından bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte dört yıllık süresini dolduranların seçimi de, yürürlük tarihinden itibaren bir ay içinde yapılacaktır.

GEÇİCİ MADDE — 14

Anayasanın 140 ncu maddesinde yapılan değişikliğe uygun olarak, Anayasa değişikliğinin yürürlüğe girdiği tarihte dört yıllık görev sürelerini doldurmuş olan Danıştay Başkanı ile Başkanun sözcülüğü için yürürlük tarihinden itibaren bir ay içinde yeniden seçim yapılması öngörülmüştür.

114 ve 140 ncu maddelerde yapılması öngörülen değişiklikler gereğince, 521 sayılı Danıştay Kanununun, Anayasa değişikliğinin yürürlüğe girmesinden itibaren 6 ay içinde çıkarılması ve daire başkanlarından dört yıllık görev süresini dolduranların yerine yapılacak seçimlerin de bu kanunun yürürlük tarihinden itibaren bir ay içinde yapılması hükme bağlanmıştır.

GEÇİCİ MADDE — 15

45 sayılı Kanunla kurulmuş olan Cumhuriyet Başsavcılığı bölümlerinin ve bu bölümlerde Yargıtay İkinci Cumhuriyet Başsavcısı ve Yargıtay Cumhuriyet Savcısı unvanlarıyla görev yapan Cumhuriyet savcılarının, 45 sayılı Kanunda, bu Anayasa değişikliğinin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren altı ay içinde yapılacak değişiklikler kanunlaşmaya kadar eskisi gibi görevlerine devam etmeleri, ancak, gerek menseleri ve gerekse yetiştirme tarzları bakımından hâkimlerle bir olan ve ayrıca nitelikleri, kadroları ve yaptıkları görev bakımından Yargıtay üyeliği ile eşit durumda bulunan Yargıtay İkinci Cumhuriyet Başsavcıları ile Yargıtay Cumhuriyet Savcılarından bu Anayasa değişikliğinin yürürlüğe girdiği tarihte görevde bulunanların Yargıtay Üyesi olacakları ve kadrolarının Yargıtaya intikal edeceği hükme bağlanmıştır.

GEÇİCİ MADDE — 16

Anayasanın 46 ve 119 ncu maddelerinde yapılması öngörülen değişikliğe uygun olarak, kamu hizmetlilerinin meslekî menfaatlerini korumak ve geliştirmek amacıyla kuracakları kuruluşların bağlı olacakları hükümleri düzenleyen kanun, bu değişikliğin yürürlüğe girmesinden itibaren altı ay içinde çıkarılacaktır.

Kanun, mevcut kamu personeli sendikalarının varlıklarının bu kuruluşlara intikaline ait hükümleri de düzenleyecektir.

Birinci fıkra hükmüne uygun olarak, mevcut kamu personeli sendikalarının faaliyeti, bu Anayasa değişikliğinin yürürlüğe girdiği tarihte sona erecektir. Bu sona eriş ile düzenleyici kanunun yürürlüğe girmesi arasında geçecek süre içinde, kamu personeli sendikalarının varlıklarının muhafazası ve diğer konularda Medeni Kanun hükümleri uyarınca gerekli tedbirler alınacaktır.

GEÇİCİ MADDE — 17

Anayasanın 134, 138 ve 141 nci maddelerinde yapılması öngörülen değişikliklere uygun olarak, askerî yargı ile ilgili kanunların bu değişikliğin yürürlük tarihinden itibaren 6 ay içerisinde değiştirileceği ve yapılması gereken seçim ve atamaların kanun değişikliklerinin yürürlüğe girmesinden itibaren bir ay içerisinde yapılması gerektiği hükme bağlanmıştır.

GEÇİCİ MADDE — 18

Anayasanın 137 nci maddesinde yapılan değişiklikte yeniden kurulacak olan Yüksek Savcılar Kurulunun kuruluşunu ve işleyişini düzenleyecek olan kanun, bu değişikliğin yürürlük tarihinden itibaren altı ay içinde çıkarılacak ve bu kanun yürürlüğe girinceye kadar, 2556 ve 45 sayılı kanunların değişiklik ve ekleriyle birlikte uygulanmasına devam olunacaktır.

GEÇİCİ MADDE — 19

Anayasanın 143 ve 144 ncü maddelerinde yapılması öngörülen değişikliklere uygun olarak 45 sayılı Kanunun bu değişikliğin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren altı ay içerisinde yeniden düzenlenmesi ve Yüksek Hâkimler Kurulunun mevcut üyelerinin görevlerinin 45 sayılı Kanunun değişik hükümlerine göre yapılacak seçim sonuçlarına kadar devam edeceği hükme bağlanmıştır.

GEÇİCİ MADDE — 20

Anayasada yapılması öngörülen değişiklikler ve Anayasaya eklenen geçici maddeler gereğince çıkarılması veya değiştirilmesi gereken kanunlardan, geçici 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19 ncü maddelerin kapsamı dışında kalan maddelerle ilgili olanların, bu Anayasa değişikliklerinin yürürlüğe girmesinden itibaren bir yıl içerisinde tamamlanması hükme bağlanmıştır.

Anayasa ve Adalet Komisyonu raporu

Cumhuriyet Senatosu
Anayasa ve Adalet Komisyonu
Esas No. : 2/342
Karar No. : 91

8 . 9 . 1971

YÜKSEK BAŞKANLIĞA

Millet Meclisinin 5 Eylül 1971 tarihli 162 nci Birleşiminde öncelikle görüşülerek açık oylarla kabul edilen «Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının bazı maddelerinin değiştirilmesi ve geçici maddeler eklenmesi hakkında Anayasa değişikliği» teklifinin, Millet Meclisi Başkanlığının 6 Eylül 1971 tarihli ve 4273 sayılı yazıları ile Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına gönderilmekle, Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına 6 Eylül 1971 Pazartesi günü saat 10,00 da Komisyonumuz Başkanlığına tevdi olunduğu; hemen toplanan Komisyonumuz Başkanlık Divanı tarafından Anayasa ve Adalet Komisyonunun 8 Eylül 1971 Çarşamba günü saat 11,00 de yapacağı olağan toplantı gündemine alınmasının kararlaştırıldığı; Millet Meclisince kabul edilen basılmış metnin, Millet Meclisince yapılan değişikliklerin teksir edilip ilgili maddelere eklenmesi suretiyle ve gündem ile birlikte, hazır bulunan üyelerin kendilerine verildiği; hazır bulunmayan üyelerin de dolaplarına konulduğu; 8 Eylül 1971 Çarşamba günü saat 11,00 de toplanan Komisyonumuz tarafından tesbit edildikten ve görüşmelerin teyp bandına alınması, stenolar tarafından tutulması ve görüşmesi usul ve süresi hakkında İçtüzük hükümlerine uygun olarak prensip kararları alındıktan sonra, aşağıda ad ve soyadları yazılı 13 komisyon üyesi ve Adalet Bakanı İsmail Arar hazır oldukları halde açık olarak görüşmelere başlamıştır.

Millet Meclisi Anayasa Komisyonu raporu ile Anayasa değişikliği teklifine ekli ve teklif sahipleri tarafından hazırlanan genel gerekçe okunmak suretiyle başlayan Komisyonumuz çalışmalarını 8 Eylül 1971 Çarşamba günü saat 21,30 da bitirmiştir.

Anayasada değişiklik yapılmasını isteyen Cumhuriyet Senatosu üyeleri ve milletvekilleri tarafından hazırlanıp Anayasa değişikliği teklifine eklenmiş bulunan genel gerekçenin uygun olduğu ve teklifin tümü üzerindeki görüşmelerin bitirilmesinden sonra maddelerin görüşülmesine geçilmesi kararlaştırılmıştır.

I - Cumhuriyet Senatosu üyeleri ve milletvekilleri tarafından yapılan Anayasa değişikliği teklifinin 1 nci maddesinde Anayasamızın 11, 15, 19, 22, 26, 29, 30, 32, 38, 46, 60, 61, 64, 89, 110, 111, 114, 119, 120, 121, 124, 127, 134, 137, 138, 139, 140, 141, 143, 144, 145, 147, 149, 151 ve 152 nci maddelerinde değişiklik yapılması ve 2 nci maddesinde de Anayasaya geçici 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19 ve 20 nci maddeler şeklinde 9 geçici madde eklenmesi istenilmiştir. Teklifin 3 ncu maddesinde ise, Anayasada yapılan değişikliklerle Anayasaya eklenen geçici maddelerin yayımlandıkları tarihte yürürlüğe gireceği gösterilmiştir.

II - Millet Meclisince; teklifin 1 nci maddesinde yer alan değişikliklerden Anayasamızın 15, 19, 22, 29, 30, 32, 38, 46, 60, 61, 64, 89, 110, 111, 114, 119, 120, 124, 127, 134, 137, 139, 143, 145, 147, 149, 151 ve 152 nci maddelerine aidolanları aynen ve 11, 26, 121, 138, 140, 141 ve 144 ncu maddelerine aidolanları da değiştirilerek kabul edilmiştir.

Komisyonumuz; Millet Meclisince aynen kabul edilen maddeleri, teklif sahipleri tarafından hazırlanıp teklife eklenen gerekçelerle birlikte incelemiş, gerekçeleri uygun görmüş ve madde metinlerini de aynen kabul etmiştir.

Komisyonumuz; Millet Meclisince değiştirilerek kabul edilen maddeleri, değişiklik nedenleriyle birlikte incelemiş, değişiklik nedenlerini uygun görmüş ve madde metinlerini de aynen kabul etmiştir.

III - Millet Meclisince; teklifin 2 nci maddesinde yer alan, dokuz geçici maddeden 12, 13, 14, 16, 18 ve 19 ncu maddelerine aidolanlar aynen ve 15, 17 ve 20 nci maddelerine aidolanlar da değiştirilerek kabul edilmiştir.

Komisyonumuz; Millet Meclisince kabul edilen maddeleri, teklif sahipleri tarafından hazırlanıp teklife eklenen gerekçeleri ile birlikte incelemiş, gerekçelere uygun görmüş ve madde metinlerini de aynen kabul etmiştir.

Komisyonumuz; Millet Meclisince değiştirilerek kabul edilen maddeleri değişiklik nedenleri ile birlikte incelemiş; değişiklik nedenlerini uygun görmüş ve madde metinlerini de aynen kabul etmiştir.

IV - Komisyonumuz üyelerinden birisinin, Anayasamızın 140 nci maddesinde yapılması öngörülen değişikliğe paralel olarak geçici 14 ncu maddeye, süresini doldurmuş fakat yeniden seçilmemiş olan Danıştay Başkanı ve Başkanunsözcüsü ile Daire Başkanlarının Danıştaya üye olacakları şeklinde bir fıkra eklendiği halde, Anayasamızın 139 ncu maddesinde öngörülen değişikliğe paralel olarak geçici 13 ncu maddeye, süresini doldurmuş fakat yeniden seçilmemiş olan Yargıtay Birinci Başkanı ve Cumhuriyet Başsavcısı ile Yargıtay İkinci Başkanlarının Yargıtaya üye olacakları şeklinde bir fıkra eklenmemesinin nedenini sorması üzerine, konuyu inceleyen Komisyonumuz; Anayasamızın yürürlükteki 140 nci maddesine göre Danıştay Başkanı ve Başkanunsözcüsü ile Daire Başkanlarının Danıştay üyesi olmayan kimseler arasından da seçilmeleri mümkün olduğu için geçici 14 ncu maddeye sözü edilen fıkranın eklenmesinde zorunluluk bulunduğu ve Anayasamızın yürürlükteki 139 ncu maddesine göre, Yargıtay Birinci Başkanı ve Cumhuriyet Başsavcısı ile Yargıtay İkinci Başkanlarının mutlaka Yargıtay üyeleri arasından seçilmeleri gerektiği için geçici 13 ncu maddeye sözü edilen fıkra gibi bir fıkra eklenmesine ihtiyaç bulunmadığı hususunda görüş birliğine varmıştır.

V - Komisyonumuz; Türkiye Cumhuriyeti Anayasamızın bazı maddelerinin değiştirilmesi ve geçici maddeler eklenmesi hakkında Anayasa değişikliği teklifinin mahiyeti göz önüne alınarak, Cumhuriyet Senatosu Genel Kurulunda öncelikle görüşülmesi için istemde bulunulmasını da kararlaştırmıştır.

Genel Kurulun tasviplerine arz olunmak üzere Yüksek Başkanlığa saygı ile sunulur.

Başkan	Başkanvekili	Sözcü
Samsun	Tokat	Eskişehir
<i>R. Rendeçi</i>	<i>Z. Betül</i>	<i>Ö. Ucuşal</i>
Kâtip		
Hatay	Balıkesir	Çorum
<i>E. Bahadırılı</i>	<i>N. Demirel</i>	<i>M. Ş. Özçetin</i>
Gaziantep	İstanbul	Ağrı
<i>İ. Kutlar</i>	<i>E. Özden</i>	<i>S. Türkmen</i>
Rize	Sakarya	Tabii Üye
<i>M. Agun</i>	<i>M. Tıgh</i>	11, 64, 119, 121, 145, 147, 149, 152 ve geçici 12 nci maddeye muhalifim
		Söz hakkım saklıdır.
		<i>M. Ataklı</i>

Mardin
38 nci maddeye muhalifim
A. Bayar

TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASININ DÂZİ MADDELERİNİN DEĞİŞTİRİLMESİ VE GEÇİCİ MADDELER EKLENMESİ HAKKINDAKİ TEKLİFE KARŞI MUHALEFET ŞERHİM

Madde 11. — 1961 Anayasasının 11 nci maddesi temel hakların özünü teminat altına almış iken, yeni değişiklik bu hakları geniş çapta sınırlandırmakta ve sosyal mücadeleyi kanun yolu ile bertaraf etmektedir.

Madde 64. — Yürütmeye kanun hükmünde kararname çıkarmak yetkisini veren bu maddede ancak olağanüstü haller için reformlar yapmak amacı ile tedvin edilmeli idi. Ve geçici nitelikte olmalıydı. Devamlı bir madde olarak kabulü, iyi yöneticiler elinde olumlu, fena yöneticiler elinde zararlı sonuçlar doğurabilir.

Madde 119. — Memurların sendika kurma haklarının iptali geriye dönük bir harekettir. Aslında Anayasa Mahkemesi memurları grev ve boykot yapamayacağı hususundaki kararı ve yeni hükümde meslekî menfaatlerini korumak ve geliştirmek amacı güden kuruluşların ihdası karşısında memur sendikalarının iptali haklı bir gerekçeye dayanmaktadır.

Madde 121. — TRT özerkliğinin kaldırılması, bir reaksiyonun neticesidir. Getirilen madde ile TRT'nin çoğunluk egemenliğinin kurulması imkânı yaratılmıştır. TRT'nin mevcut mahzurları özerkliğin kaldırılmasıyla bertaraf edilemez.

Madde 145. — Anayasa Mahkemesine üye seçiminde Parlâmentonun ve Cumhurbaşkanının hak sahibi kılınmalarına devam edilmesi, bu müesseseye politikanın etkisini sürdürecektir ve siyasal güçlerin yıllardır, seçim yapamayan veya partizanca seçim yapma eğilimlerini devam ettirecektir.

Madde 147. — Anayasa Mahkemesinin, Anayasa değişikliklerini denetlemesi hakkının kaldırılması, her iki Mecliste 2/3 çoğunluğu kazanan siyasal partilere, Anayasayı temelinden değiştirmek, çoğunluk egemenliğini kurmak, ve bunlara karşı önleyici hukukî tedbirleri alamamak imkânını yaratacaktır.

Madde 149. — İptal dâvası açmanın sınırlandırılması geriye dönük bir davranıştır.

Madde 152. — Anayasa Mahkemesi kararlarının gerekçe ile birlikte açıklanması gecikme yüzünden, Anayasaya aykırı kanun ve tüzüklerin zararlı hükümlerini icra etmesine sebeb olacaktır.

Geçici Madde 16. — Memur sendikalarıyla ilgili 119 ncu madde ile ilişkisi olma nedeniyle,

Geçici Madde 12. — Cumhurbaşkanınca seçilen üyelerden süresi dolanlar hakkında 73 ncü maddenin 5 nci fıkrası hükmünün uygulanmaya devam edilmesini, Senatonun üçte birinin yenilenmesinin ertelenmesi karşısında mâkul bir gerekçeye dayandırmak mümkün değildir. Şartlar bir seçimi imkânsız kıldığı için ertelenmenin zorunluğu vardır. (Bu zorunluk ve 73 ncü maddenin 5 nci fıkra hükmünün devamı geçici 12 nci maddede müstenkif kalmasını gerektirmiştir.

Sarih gerekçesinde amacı belli olmayan ve hangi sistemi önerdiği belirsiz olan daha çok reaksiyoner nitelikteki değişikliklerin 1961 Anayasasının temel felsefesine de aykırı bulunması nedeniyle, teklif edilen değişikliklerin 11, 64, 119, 121, 145, 147, 149, 152 ve geçici 16 ncı maddelerine karşı olduğumu arz ederim.

C. Senatosu Tabii Üyesi
Mucip Ataklı

MİLLET MECLİSİNİN KABUL
ETTİĞİ METİN

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının bâzı maddelerinin değiştirilmesi ve geçici maddeler eklenmesi hakkında Anayasa değişikliği teklifi

MADDE 1. — Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının, 11, 15, 19, 22, 26, 29, 30, 32, 38, 46, 60, 64, 89, 110, 111, 114, 119, 120, 121, 124, 127, 134, 137, 138, 139, 140, 141, 143, 144, 145, 147, 149, 151 ve 152 nei maddeleri aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

II. Temel hak ve hürriyetlerin özü, sınırlanması ve kötüye kullanılmaması.

MADDE 11. — Temel hak ve hürriyetler, Devletin ülkesi ve milletiyle bütünlüğünün, Cumhuriyetin, millî güvenliğinin, kamu düzeninin, kamu yararının, genel ahlâkın ve genel sağlığın korunması amacı ile veya Anayasanın diğer maddelerinde gösterilen özel sebeplerle, Anayasanın sözüne ve ruhuna uygun olarak, ancak kanunla sınırlanabilir.

Kanun, temel hak ve hürriyetlerin özüne dokunamaz.

Bu Anayasada yer alan hak ve hürriyetlerden hiçbirisi, insan hak ve hürriyetlerini veya Türk Devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü veya dil, ırk, sınıf, din ve mezhep ayırımına dayanarak, nitelikleri Anayasada belirtilen Cumhuriyeti ortadan kaldırmak kasdı ile kullanılmaz.

Bu hükümlere aykırı eylem ve davranışların cezası kanunda gösterilir.

II. Özel hayatın korunması.
a) Özel hayatın gizliliği.

MADDE 15. — Özel hayatın gizliliğine dokunulamaz. Adli kovuşturmanın gerektirdiği istisnalar saklıdır.

Kanunun açıkça gösterdiği hallerde, usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; millî güvenlik veya kamu düzeni bakımından gecikmede sakınca bulunan

ANAYASA VE ADALET KOMİSYONUNUN
KABUL ETTİĞİ METİN

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının bâzı maddelerinin değiştirilmesi ve geçici maddeler eklenmesi hakkında Anayasa değişikliği teklifi

MADDE 1. — Millet Meclisi metninin 1 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

II. Temel hak ve hürriyetlerin özü, sınırlanması ve kötüye kullanılmaması.

MADDE 11. — Millet Meclisi metninin 11 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

II. Özel hayatın korunması.
a) Özel hayatın gizliliği.

MADDE 15. — Millet Meclisi metninin 15 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

Millet Meclisinin kabul ettiği metin

hallerde de kanunla yetkili kılınan merciin emri bulunmadıkça kimsenin üstü, özel kâğıtları ve eşyası aranamaz ve bunlara el konulamaz.

IV. Düşünce ve inanç hak ve hürriyetleri.
a) **Vicdan ve din hürriyeti.**

MADDE 19. — Herkes, vicdan ve dinî inanç ve kanaat hürriyetine sahiptir.

Kamu düzenine veya genel ah-lâka veya bu amaçlarla çıkarılan kanunlara aykırı olmıyan ibadetler, dinî âyin ve törenler serbesttir.

Kimse, ibadete, dinî âyin ve törenlere katılmaya, dinî inanç ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz. Kimse, dinî inanç ve kanaatlerinden dolayı kınanamaz.

Din eğitim ve öğrenimi, ancak kişilerin kendi isteğine ve küçüklerin de kanuni temsilcilerinin isteğine bağlıdır.

Kimse, Devletin sosyal, iktisadi, siyasi veya hukukî temel düzenini, kısmen de olsa, din kurallarına dayandırma veya siyasi veya şahsi çıkar veya nüfuz sağlama amacıyla, her ne suretle olursa olsun, dinî veya din duygularını yahut dince kutsal sayılan şeyleri istismar edemez ve kötüye kullanamaz. Bu yasak dışına çıkan veya başkasını bu yolda kışkırtan gerçek ve tüzel kişiler hakkında, Kanunun gösterdiği hükümler uygulanır ve siyasi partiler Anayasa Mahkemesince temelli kapatılır.

VI. Basın ve yayımla ilgili hükümler.
a) **Basın hürriyeti.**

MADDE 22. — Basın hürdür; sansür edilemez.

Devlet, basın ve haber alma hürriyetini sağlayacak tedbirleri alır.

Basın ve haber alma hürriyeti, ancak Devletin ülkesi ve milletiyle bütünlüğünü, kamu düzenini, millî güvenliği ve millî güvenliğin gerektirdiği gizliliği veya genel ah-lâkı korumak, kişilerin haysiyet, şeref ve haklarına tecavüzü, suç işlemeye kışkırtmayı önlemek veya yargı görevinin amacına uygun olarak yerine getirilmesini sağlamak için kanunla sınırlanabilir.

Anayasa ve Adalet Ko. kabul ettiği metin

IV. Düşünce ve inanç hak ve hürriyetleri.
a) **Vicdan ve din hürriyeti.**

MADDE 19. — Millet Meclisi metninin 19 ncu maddesi aynen kabul edilmiştir.

VI. Basın ve yayımla ilgili hükümler.
a) **Basın hürriyeti.**

MADDE 22. — Millet Meclisi metninin 22 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

(Millet Meclisinin kabul ettiği metin)

Yargı görevinin amacına uygun olarak yerine getirilmesi için kanunla belirtilecek sınırlar içinde hâkim tarafından verilecek kararlar saklı olmak üzere, olaylar hakkında yayın yasağı konamaz.

Türkiye'de yayımlanan gazete ve dergiler, Kanunun gösterdiği suçların işlenmesi halinde hâkim kararıyla; Devletin ülkesi ve milletiyle bütünlüğünün, millî güvenliğinin, kamu düzeninin veya genel ahlâkın korunması bakımından geçikmede sakınca bulunan hallerde de, Kanunun açıkça yetkili kıldığı merciin emriyle toplatılabilir. Toplatma kararını veren yetkili merci, bu kararını en geç 24 saat içinde mahkemeye bildirir. Mahkeme bu kararı en geç üç gün içinde onaylamazsa, toplatma kararı hükümsüz sayılır.

Türkiye'de yayımlanan gazete ve dergiler, millî güvenliğe, kamu düzenine, genel ahlâka, insan hak ve hürriyetlerine dayanan millî, demokratik, lâik ve sosyal Cumhuriyet ilkelerine veya Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmezliği temel hükmüne aykırı yayımlardan mahkûm olma halinde mahkeme kararıyla kapatılabilir.

e) Basın dışı haberleşme araçlarından faydalanma hakkı.

MADDE 26. — Kişiler ve siyasi partiler, kamu tüzel kişileri elindeki basın dışı haberleşme ve yayın araçlarından faydalanma hakkına sahiptir. Bu faydalanmanın şartları ve usulleri, demokratik esaslara ve hakkaniyet ölçülerine uygun olarak kanunla düzenlenir. Kanun, Devletin ülkesi ve milletiyle bütünlüğünün, insan haklarına dayanan millî, demokratik, lâik ve sosyal Cumhuriyetin, millî güvenliğinin ve genel ahlâkın korunması halleri dışında kalan bir sebebe dayanarak halkın bu araçlarla haber almasını, düşünce ve kanaatlere ulaşmasını ve kamu oyunun serbestçe oluşumunu engelleyici kayıtlar koyamaz.

Anayasa ve Adalet Ko. kabul ettiği metin

e) *Basın dışı haberleşme araçlarından faydalanma hakkı.*

MADDE 26. — Millet Meclisi metninin 26 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

Millet Meclisinin kabul ettiği metin

b) **Dernek kurma hakkı.**

MADDE 29. — Herkes, önceden izin almaksızın dernek kurma hakkına sahiptir. Bu hakkın kullanılmasında uygulanacak şekil ve usuller kanunda gösterilir. Kanun, Devletin ülkesi ve milletiyle bütünlüğünün, millî güvenliğinin, kamu düzeninin ve genel ahlâkın korunması maksadıyla sınırlar koyabilir.

Hiç kimse bir derneğe üye olmaya veya dernekte üye kalmaya zorlanamaz.

Dernekler, kanunun gösterdiği hallerde hâkim kararıyla kapatılabilir. Devletin ülkesi ve milletiyle bütünlüğünün, millî güvenliğinin, kamu düzeninin ve genel ahlâkın korunması bakımından geçikmede sakınca bulunan hallerde de, hâkim kararına kadar kanunun açıkça yetkili kıldığı merciin emriyle faaliyetten alıkonulabilir.

VIII. Hakların korunması ile ilgili hükümler.

a) **Kişi güvenliği.**

MADDE 30. — Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmayı veya delillerin yok edilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla

veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunla gösterilen diğer hallerde hâkim kararıyla tutuklanabilir. Tutukluluğun devamına karar verilebilmesi aynı şartlara bağlıdır.

Yakalama, ancak suçüstü halinde veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde yapılabilir; bunun şartlarını kanun gösterir.

Yakalanan veya tutuklanan kimselere, yakalara veya tutuklama sebeplerinin ve haklarındaki iddiaların yazılı olarak hemen bildirilmesi gerekir.

Yakalanan veya tutuklanan kimse tutulma yerine en yakın mahkemeye gönderilmesi için gerekli süre hariç kırksekiz saat ve kanunun açıkça belli ettiği hallerde toplu olarak işlenen suçlarda yedi gün içinde hâkim önüne çıkarılır ve bu süre geçtikten sonra hâkim kararı olmaksızın hürriyetinden yoksun kılınmaz. Yakalanan

Anayasa ve Adalet Ko. kabul ettiği metin

b) *Dernek kurma hakkı.*

MADDE 29. — Millet Meclisi metninin 29 ncu maddesi aynen kabul edilmiştir.

VIII. Hakların korunması ile ilgili hükümler.

a) *Kişi güvenliği.*

MADDE 30. — Millet Meclisi metninin 30 ncu maddesi aynen kabul edilmiştir.

Millet Meclisinin kabul ettiği metin

veya tutuklanan kimse, hâkim önüne çıkarılınca durum hemen yakınlarına bildirilir.

Bu esaslar dışında işleme tabi tutulan kimselerin uğrayacakları her türlü zararlar kanuna göre Devletçe ödenir.

c) **Kanuni yargı yolu.** **MADDE 32.** — Hiç kimse, kanunen tabi olduğu mahkemeden

başka bir merci önüne çıkarılamaz.

Bir kimseyi kanunen tabi olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarma sonucunu doğuran yargı yetkisine sahip olağanüstü merciler kurulamaz.

c) **Kamulaştırma.** **MADDE 38.** — Devlet ve kamu

tüzel kişileri, kamu yararının gerektirdiği hallerde, karşılıklarını peşin ödemek şartıyla, özel mülkiyette bulunan taşınmaz malları, kanunla gösterilen esas ve usullere göre, tamamını veya bir kısmını kamulaştırmaya ve bunlar üzerinde idarî irtifaklar kurmaya yetkilidir.

Ödenecek karşılık, taşınmaz malın tamamının kamulaştırılması halinde o malın malikinin kanunda gösterilecek usul ve şekle uygun olarak bildireceği vergi değerini; kısmen kamulaştırmalarda da, vergi değerinin kamulaştırılan kısma düşen miktarını aşamaz.

Kamulaştırılan taşınmaz mal karşılığının vergi değerinden az takdir edilmesi halinde malikin itiraz ve dava hakkı saklıdır.

Çiftçinin topraklandırılması, ormanların Devletleştirilmesi, yeni orman yetiştirilmesi ve iskân projelerinin gerçekleştirilmesi amaçlarıyla kamulaştırılan taşınmaz mal ve kıyıların korunması ve turizm amacıyla kamulaştırılan toprak bedellerinin ödeme şekli kanunla gösterilir.

Kanunun taksitle ödemeyi öngördüğü hallerde çiftçinin topraklandırılması, ormanların Devletleştirilmesi, yeni orman yetiştirilmesi ve iskân projelerinin gerçek-

Anayasa ve Adalet Ko. kabul ettiği metin

c) *Kanuni yargı yolu.*

MADDE 32. — Millet Meclisi metninin 32 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

c) *Kamulaştırma.*

MADDE 38. — Millet Meclisi metninin 38 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

Millet Meclisinin kabul ettiği metin

leştirilmesi için konulacak süre yirmi yılı; kıyıların korunması ve turizm amacıyla yapılacak kamulaştırmalarda ise bu süre on yılı aşamaz. Bu takdirde, taksitler eşit olarak ödenir ve kanunla gösterilen faiz haddine bağlanır.

Kamulaştırılan topraktan, o toprağı doğrudan doğruya işleyen çiftçinin hakka-miyet ölçüleri içinde geçinebilmesi için zaruri olan ve kanunla gösterilen kısmın ve küçük çiftçinin kamulaştırılan toprağının bedeli her halde peşin ödenir.

e) Sendika kurma hakkı.

MADDE 46. — İşçiler ve işverenler, önceden izin almaksızın, sendikalar ve sendika birlikleri

kurma, bunlara serbestçe üye olma ve üyelikten ayrılma hakkına sahiptirler. Bu hakların kullanılmasında uygulanacak şekil ve usuller kanunda gösterilir. Kanun, Devletin ülkesi ve milletiyle bütünlüğünün, millî güvenliğinin, kamu düzeninin ve genel ahlâkının korunması maksadıyla sınırlar koyabilir.

Sendikalar ve sendika birliklerinin tüzükleri, yönetim ve işleyişleri demokratik esaslara aykırı olamaz.

V. Vatan hizmeti.

MADDE 60. — Vatan hizmeti, her Türk'ün hakkı ve ödevidir. Bu ödevin, Silâhlı Kuvvetlerde veya kamu hizmetlerinde ne şekilde yerine getirileceği kanunla düzenlenir.

VI. Vergi ödevi.

MADDE 61. — Herkes, kamu giderlerini karşılamak üzere, malî gücüne göre, vergi ödemekle yükümlüdür.

Vergi, resim ve harçlar ve benzeri malî yükümler ancak kanunla konulur.

Kanunun belli ettiği yukarı ve aşağı hadler içinde kalmak, ölçü ve esaslara uygun olmak şartıyla, vergi, resim ve harc-

Anayasa ve Adalet Ko. kabul ettiği metin

e) Sendika kurma hakkı.

MADDE 46. — Millet Meclisi metninin 46 ncı maddesi aynen kabul edilmiştir.

V. Vatan hizmeti.

MADDE 60. — Millet Meclisi metninin 60 ncı maddesi aynen kabul edilmiştir.

VI. Vergi ödevi.

MADDE 61. — Millet Meclisi metninin 61 ncı maddesi aynen kabul edilmiştir.

Millet Meclisinin kabul ettiği metin

ların muafiyet ve istisnalarıyla nisbet ve hadlerine ilişkin hükümlerde değişiklik yapmaya, Bakanlar Kurulu yetkili kılınabilir.

II. T. B. M. M. nin görev ve yetkileri.
a) Genel olarak. Devletin bütçe ve kesin hesap

kanun tasarılarını görüşmek ve kabul etmek, para basılmasına, genel ve özel af ilânına, mahkemelerce verilip kesinleşen ölüm cezalarının yerine getirilmesine karar vermek, Türkiye Büyük Millet Meclisinin yetkilerindedir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi kanunla, belli konularda, Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararname çıkarmak yetkisi verebilir. Yetki veren kanunda, çıkarılacak kararnamelerin amacı, kapsamı ve ilkeleriyle bu yetkiyi kullanma süresinin ve yürürlükten kaldırılacak kanun hükümlerinin açıkça gösterilmesi ve kanun hükmünde kararnamede de yetkinin hangi kanunla verilmiş olduğunun belirtilmesi lâzımdır.

Bu kararnameler, Resmî Gazetede yayımlandıkları gün yürürlüğe girerler. Ancak, kararnamede yürürlük tarihi olarak daha sonraki bir tarih de gösterilebilir. Kararnameler, Resmî Gazetede yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur.

Yetki kanunları ve Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulan kararnameler, Anayasanın ve yasama meclisleri içtüzüklerinin kanunların görüşülmesi için koyduğu kurallara göre, ancak, komisyonlarda ve genel kurullarda diğer kanun tasarı ve tekliflerinden önce ve ivedilikle görüşülüp karara bağlanır.

Yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulmayan kararnameler bu tarihte, Türkiye Büyük Millet Meclisince reddedilen kararnameler bu kararın Resmî Gazetede yayımlandığı tarihte

Anayasa ve Adalet Ko. kabul ettiği metin

II. T. B. M. M. nin görev ve yetkileri.

a) Genel olarak.

MADDE 64. — Millet Meclisi metninin 64 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

Millet Meclisinin kabul ettiği metin

yürürlükten kalkar. Değiştirilerek kabul edilen kararnamelerin değiştirilmiş hükümleri, bu değişikliklerin Resmî Gazete-
de yayımlandığı gün yürürlüğe girer.

Anayasanın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel hak ve hürriyetler ile dördüncü bölümünde yer alan siyasi haklar ve ödevler kanun hükmünde kararnamelerle düzenlenemez. Anayasa Mahkemesi, bu kararnamelerin Anayasaya uygunluğunu da denetler.

b) **Gensoru.** **MADDE 89.** — Gensoru yetkisi yalnız Millet Meclisindedir. Gensoru önergesi bir siyasi parti grubu adına veya en az 10 milletvekilinin imzasiyle verilir.

Gensoru önergesinin gündeme alınıp alınmayacağı, verilisinden sonraki üç birleşim içinde görüşülür. Bu görüşmede, ancak önerge sahiplerinden biri, siyasi parti grupları adına birer milletvekili, Bakanlar Kurulu adına Başbakan veya bir Bakan konuşabilir.

Gensoru önergelerinin gerektiğinde önceden basılıp dağıtılmasını ve Meclis çalışmalarının dengeli olarak yürütülmesini düzenleyici hükümler İçtüzükte gösterilir.

Gündeme alma kararıyle birlikte gensorunun görüşme günü de belli edilir.

Gensorunun görüşülmesi, gündeme alma kararı tarihinden başlayarak iki gün geçmedikçe yapılamaz ve yedi günden sonraya bırakılamaz.

Gensoru görüşmeleri sırasında üyelerin verecekleri gerekçeli güvensizlik önergeleri veya Bakanlar Kurulunun güven isteği, bir tam gün geçtikten sonra oylanır.

Bakanlar Kurulunun veya bir Bakanın düşürülebilmesi, üye tamsayısının salt çoğunluğuyla olur.

Anayasa ve Adalet Ko. kabul ettiği metin

b) *Gensoru.*

MADDE 89. — Millet Meclisi metninin 89 ncu maddesi aynen kabul edilmiştir.

Millet Meclisinin kabul ettiği metin

VIII. Millî savunma.

a) Başkomutanlık ve Genelkurmay Başkanlığı.

MADDE 110. — Başkomutanlık, Türkiye Büyük Millet Meclisinin mânevi varlığından ayrılmaz ve Cumhurbaşkanı tarafından temsil olunur.

Millî güvenliğin sağlanmasından ve Silâhlı Kuvvetlerin savaşa hazırlanmasından, Türkiye Büyük Millet Meclisine karşı, Bakanlar Kurulu sorumludur.

Genelkurmay Başkanı, Silâhlı Kuvvetlerin komutanıdır.

Genelkurmay Başkanı, Bakanlar Kurulunun teklifi üzerine, Cumhurbaşkanınca atanır; görev ve yetkileri kanunla düzenlenir. Genelkurmay Başkanı, bu görev ve yetkilerinden dolayı Başbakana karşı sorumludur.

Millî Savunma Bakanlığının görev ve yetkileri, Genelkurmay Başkanlığı ve Kuvvet komutanlıklarıyla ilişkileri kanunla düzenlenir.

b) Millî Güvenlik Kurulu.

MADDE 111. — Millî Güvenlik Kurulu, Başbakan, Genelkurmay Başkanı ve kanunun gösterdiği Bakanlar ile Kuvvet Komutanlarından kuruludur.

Millî Güvenlik Kuruluna Cumhurbaşkanını Başkanlık eder; bulunmadığı zaman, bu görevi Başbakan yapar.

Millî Güvenlik Kurulu, millî güvenlik ile ilgili kararların alınmasında ve koordinasyonun sağlanmasında gerekli temel görüşleri Bakanlar Kuruluna tavsiye eder.

c) Yargı yolu.

MADDE 114. — İdarenin her türlü eylem ve işlemine karşı yargı yolu açıktır.

Yargı yetkisi, yürütme görevinin kanunlarda gösterilen şekil ve esaslara uygun olarak yerine getirilmesini sınırlıyacak

Anayasa ve Adalet Ko. kabul ettiği metin

VII. Millî Savunma.

a) Başkomutanlık ve Genelkurmay Başkanlığı.

MADDE 110. — Millet Meclisi metninin 110 ncu maddesi aynen kabul edilmiştir.

b) Millî Güvenlik Kurulu.

MADDE 111. — Millet Meclisi metninin 111 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

c) Yargı yolu.

MADDE 114. — Millet Meclisi metninin 114 ncu maddesi aynen kabul edilmiştir.

Millet Meclisinin kabul ettiği metin

tarzda kullanılamaz. İdari eylem ve işlem niteliğinde yargı kararı verilemez.

İdarenin işlemlerinden dolayı açılacak dâvalarda süre aşımı, yazılı bildirim tarihinden başlar.

İdare, kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararı ödemekle yükümlüdür.

c) Memurların siyasi partilere ve sendikalara girememesi. **MADDE 119.** — Memurlar ve Kamu İktisadi Teşebbüslerinin yönetim ve denetim işlerinde ça-

alışanlar ve kamu yararına çalışan derneklerden özel gelir kaynakları ve özel imkânları kanunla sağlanmış olanların merkez kurullarında görev alanlar, siyasi partilere ve sendikalara üye olamazlar. Memurlar ve Kamu İktisadi Teşebbüslerinde çalışanlar, görevlerini yerine getirirken, vatandaşlar arasında, siyasi kanaatlerinden dolayı her hangi bir ayırım yapamazlar.

Bu esaslara aykırı hareketleri mahkeme hükmüyle sabit olanlar, kamu hizmetinden temelli çıkarılır.

İşçi niteliği taşımayan kamu hizmetlilerinin meslekî menfaatlerini korumak ve geliştirmek amacını güden kuruluşların bağlı olacakları hükümler kanunla düzenlenir.

IV. Özerk üniversite, tarafsız radyo - televizyon, haber ajansları. **MADDE 120.** — Üniversiteler, ancak Devlet eliyle ve kanunla kurulur. Üniversiteler, özerkliğe sahip kamu tüzel kişileridir.

Üniversite özerkliği, bu maddede belirtilen hükümler içinde uygulanır ve bu özerklik, üniversite binalarında ve eklerinde suçların ve suçluların kovuşturulmasına engel olmaz.

Üniversiteler, Devletin gözetimi ve denetimi altında, kendileri tarafından seçilen organları eliyle yönetilir. Özel kanuna

Anayasa ve Adalet Ko. kabul ettiği metin

ç) Memurların siyasi partilere ve sendikalara girememesi.

MADDE 119. — Millet Meclisi metninin 119 ncu maddesi aynen kabul edilmiştir.

IV. Özerk üniversite, tarafsız radyo - televizyon, haber ajansları.

MADDE 120. — Millet Meclisi metninin 120 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

Millet Meclisinin kabul ettiği metin

göre kurulan Devlet üniversiteleri hakkındaki hükümler saklıdır.

Üniversite organları, öğretim üyeleri ve yardımcıları, üniversite dışındaki makamlarca, her ne suretle olursa olsun, görevlerinden uzaklaştırılamazlar. Son fıkra hükümleri saklıdır.

Üniversite öğretim üyeleri ve yardımcıları serbestçe araştırma ve yayında bulunabilirler.

Üniversitelerin kuruluş ve işleyişleri, organları ve bunların seçimleri, görev ve yetkileri, üniversiteler üzerinde Devletin gözetim ve denetim hakkını kullanma usulleri ve üniversite organlarının sorumluluğu, öğrenim ve öğretim hürriyetlerini engelleyici eylemleri önleme tedbirleri, üniversiteler arasında ihtiyaca göre öğretim üyeleri ve yardımcılarının görevlendirilmesinin sağlanması, öğrenim ve öğretimin hürriyet ve teminat içinde ve çağdaş bilim ve teknoloji gereklerine ve kalkınma plânı ilkelerine göre yürütülmesi esasları kanunla düzenlenir.

Üniversitelerin bütçeleri, genel ve katma bütçelerin bağlı olduğu esaslara uygun olarak yürürlüğe konulur ve denetlenir.

Üniversitelerle onlara bağlı fakülte, kurum ve kuruluşlarda öğrenim ve öğretim hürriyetlerinin tehlikeye düşmesi ve bu tehlikenin üniversite organlarınca giderilmemesi halinde Bakanlar Kurulu, ilgili üniversitelerin veya bu üniversiteye bağlı fakülte, kurum ve kuruluşların idaresine el koyar ve bu kararı hemen Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısının onamasına sunar. Hangi hallerin el koymayı gerektireceği, el koyma kararının ilân ve uygulanma usulleri ile süresi ve devamınca Bakanlar Kurulunun yetkilerinin nitelik ve kapsamı kanunla düzenlenir.

Anayasa ve Adalet Ko. kabul ettiği metin

Millet Meclisinin kabul ettiği metin

b) Radyo ve televizyonun idaresi ve haber ajansları.

MADDE 121. — Radyo ve televizyon istasyonları, ancak Devlet eliyle kurulur ve idareleri tarafsız bir kamu tüzel kişiliği halinde kanunla düzenlenir. Kanun, yönetim ve denetimde ve yönetim organlarının kuruluşunda tarafsızlık ilkesini bozacak hükümler koyamaz.

Haber ve programların seçilmesinde, işlenmesinde ve sunulmasında ve kültür ve Eğitime yardımcılık görevinin yerine getirilmesinde Devletin ülkesi ve milletiyle bütünlüğünün, insan haklarına dayanan millî, demokratik, lâik ve sosyal Cumhuriyetin, millî güvenliğin ve genel ahlâkın gereklerine uyulması, haberlerin doğruluğunun sağlanması esasları ile organların seçimi, yetki, görev ve sorumlulukları Kanunla düzenlenir.

Devlet tarafından kurulan veya Devletten malî yardım alan haber ajanslarının tarafsızlığı esastır.

b) Sıkıyönetim ve savaş hali.

MADDE 124. — Savaş hali, savaş gerektirecek bir durumun başgöstermesi, ayaklanma olması veya vatan ve Cumhuriyete karşı kuvvetli ve eylemli bir kalkışmanın veya ülkenin ve milletin bölünmezliğini içten veya dıştan tehlikeye düşüren veya Anayasanın tanıdığı hür demokratik düzeni veya temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik yaygın şiddet hareketleri hakkında kesin belirtilerin ortaya çıkması sebebiyle Bakanlar Kurulu, süresi iki ayı aşmamak üzere, yurdun bir veya birden fazla bölgesinde veya her yerinde sıkıyönetim ilân edebilir ve bunu hemen, Türkiye Büyük Millet Meclisinin onamasına sunar. Meclis, gerekli gördüğü zaman, sıkıyönetim süresini kısaltabileceği gibi, tamamıyla de kaldırabilir. Meclisler toplanık değilse, hemen toplantıya çağırılır.

Anayasa ve Adalet Ko. kabul ettiği metin

b) Radyo ve televizyonun idaresi ve haber ajansları.

MADDE 121. — Millet Meclisi metninin 121 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

b) Sıkıyönetim ve savaş hali.

MADDE 124. — Millet Meclisi metninin 124 ncü maddesi aynen kabul edilmiştir.

Millet Meclisinin kabul ettiği metin

Sıkıyönetimin her defasında iki ayı aşmamak üzere uzatılması, Türkiye Büyük Millet Meclisinin kararına bağlıdır. Bu kararlar Meclislerin Birleşik toplantısında alınır.

Sıkıyönetim veya genel olarak savaş halinde, hangi hükümlerin uygulanacağı ve işlemlerin nasıl yürütüleceği, hürriyetlerin nasıl kayıtlanacağı veya durdurulacağı ve savaş veya savaşı gerektirecek bir durumun başgöstermesi halinde vatandaşlar için konulabilecek yükümler kanunla gösterilir.

II. Sayıştay; Silâhlı Kuvvetlerin mallarının ve kamu iktisadi teşebbüslerinin denetlenmesi.

MADDE 127. — Sayıştay, genel ve katma bütçeli dairelerin bütün gelir ve giderleri ile mallarını Türkiye Büyük Millet Meclisi adına denetlemek ve sorumluların hesap ve işlemlerini kesin hükme bağlamak ve kanunlarla verilen inceleme, denetleme ve hükme bağlama işlerini yapmakla görevlidir.

Sayıştayın kuruluşu, işleyişi, denetim usulleri, mensuplarının nitelikleri, atanmaları, ödev ve yetkileri, hakları ve yükümleri ve diğer özlük işleri, Başkan ve üyelerinin teminatı kanunla düzenlenir.

Silâhlı Kuvvetler elinde bulunan devlet mallarının Türkiye Büyük Millet Meclisi adına denetlenmesi usulleri, milli savunma hizmetlerinin gerektirdiği gizlilik esaslarına uygun olarak kanunla düzenlenir.

Kamu İktisadi Teşebbüslerinin Türkiye Büyük Millet Meclisince denetlenmesi kanunla düzenlenir.

III. Hâkimlik mesleği.

MADDE 134. — Hâkimlerin nitelikleri, atanmaları, hakları ve ödevleri, aylık ve ödenekleri, meslekte ilerlemeleri, görevlerinin veya görev yerlerinin geçici veya sürekli olarak değiş-

Anayasa ve Adalet Ko. kabul ettiği metin

II. Sayıştay; Silâhlı Kuvvetlerin mallarının ve kamu iktisadi teşebbüslerinin denetlenmesi.

MADDE 127. — Millet Meclisi metninin 127 neî maddesi aynen kabul edilmiştir.

III. Hâkimlik mesleği.

MADDE 134. — Millet Meclisi metninin 134 neî maddesi aynen kabul edilmiştir.

Millet Meclisinin kabul ettiği metin

tirilmesi, haklarında disiplin kovuşturması açılması ve disiplin cezası verilmesi, görevleriyle ilgili suçlarından dolayı soruşturma yapılmasına ve yargılanmalarına karar verilmesi, meslekten çıkarılmayı gerektiren suçluluk veya yetersizlik halleri ve diğer özlük işleri, mahkemelerin bağımsızlığı esasına göre, kanunla düzenlenir.

Hâkimler altmışbeş yaşını bitirinceye kadar hizmet görürler. Askerî hâkimlerin yaş haddi, yükselme ve emeklilikleri kanunla belli edilir.

Hâkimler, kanunda belirtilenlerden başka, genel ve özel hiçbir görev alamazlar.

VI. Savcılık. **MADDE 137.** — Cumhuriyet savcıları, idari görevleri yönünden Adalet Bakanlığına bağlıdır.

Cumhuriyet savcılarının Yargıtay üyeliğine seçilmeleri dışında kalan bütün özlük işleri ve disiplin cezaları ile meslekten çıkarılmaları hakkında karar verme yetkisi Yüksek Savcılar Kurulundur. Bu Kurulun kararları kesin olup bunlar aleyhine başka bir merciye başvurulamaz. Ancak disiplin ve meslekten çıkarma cezaları ile ilgili kararların bir defa daha incelenmesini Adalet Bakanı ve hakkında karar verilen Cumhuriyet Savcısı isteyebilir.

Yüksek Savcılar Kurulu, Adalet Bakanının başkanlığında Cumhuriyet Başsavcısı, Yargıtay Ceza Daireleri Genel Kurulunca seçilen üç asıl ve iki yedek üye ile Adalet Bakanlığı Müsteşarı ve Özlük İşleri Genel Müdüründen kuruludur. Adalet Bakanı bulunmadığı zaman Kurula Cumhuriyet Başsavcısı Başkanlık eder.

Gecikmesinde sakınca bulunan hallerde, Adalet Bakanlığı Cumhuriyet savcılarını geçici yetki ile görevlendirerek bu kararı ilk toplantısında Kurulun onamasına sunar. Bakanlık Merkez kuruluşunda geçici veya sürekli olarak çalıştırılacak Cumhuriyet savcılarını, muvafakatlarını alarak, atama yetkisi Adalet Bakanına aittir.

Anayasa ve Adalet Ko. kabul ettiği metin

VI. Savcılık.

MADDE 137. — Millet Meclisi metninin 137 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

Millet Meclisinin kabul ettiği metin

Cumhuriyet savcılarının denetimi ve haklarındaki soruşturma Adalet Bakanlığı müfettişleri veya üst dereceli Cumhuriyet savcıları eliyle yapılır.

Yüksek Savcılar Kurulunun kuruluşu, çalışma usulleri, toplantı ve karar yeter sayısı, Yargıtay Ceza Daireleri Genel Kurulunca seçilecek asıl ve yedek üyelerin seçim usulleri ve görev süreleri kanunla düzenlenir.

Cumhuriyet Başsavcısı, yüksek mahkemeler hâkimleri hakkındaki hükümlere tabidir.

VII. Askerî Yargı.

MADDE 133. — Askerî yargı, askerî mahkemeler ve disiplin mahkemeleri tarafından yürütülür.

Bu mahkemeler, asker kişilerin askerî olan suçları ile, bunların asker kişilerin aleyhine veya askerî mahallerde yahut askerlik hizmet ve görevleriyle ilgili olarak işledikleri suçlara ait dâvalara bakmakla görevlidirler.

Askerî mahkemeler asker olmıyan kişilerin özel kanunda belirtilen askerî suçları ile kanunda gösterilen görevlerini ifa ettikleri sırada veya kanunda gösterilen askerî mahallerde askerlere karşı işledikleri suçlara bakmakla görevlidirler.

Askerî mahkemelerin, savaş veya sıkıyönetim hallerinde hangi suçlar ve hangi kişiler bakımından yetkili olduğu kanunla gösterilir.

Askerî mahkemelerde üyelerin çoğunluğunun hâkimlik niteliğine sahip olması şarttır.

Askerî yargı organlarının kuruluşu, işleyişi, askerî hâkimlerin özlük işleri, askerî savcılık görevlerini yapan askerî hâkimlerin refakatinde buldukları komutanlarla ilişkileri mahkemelerin bağımsızlığı, hâkimlik teminatı ve askerlik hizmetlerinin gereklerine göre kanunla düzenlenir.

Anayasa ve Adalet Ko. kabul ettiği metin

VII. Askerî yargı.

MADDE 133. — Millet Meclisi metninin 138 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

Millet Meclisinin kabul ettiği metin

Anayasa ve Adalet Ko. kabul ettiği metin

I. Yargıtay.

MADDE 139. — Yargıtay, ad-

liye mahkemelerince verilen karar ve hükümlerin son inceleme merciidir. Kanunla gösterilen belli dâvalara da ilk ve son derece mahkemesi olarak bakar.

Yargıtay üyeleri birinci sınıfa ayrılmış hâkim ve Cumhuriyet savcıları ile bu mesleklerden sayılanlar arasından Yüksek Hâkimler Kurulunca üye tam sayısının salt çoğunluğu ile ve gizli oyla seçilir.

Yargıtay, Birinci Başkanı ile Cumhuriyet Başsavcısını, kendi üyeleri arasından, üye tam sayısının salt çoğunluğu ile ve gizli oyla seçer.

Yargıtay Birinci Başkanıyla ikinci başkanlarının ve Cumhuriyet Başsavcısının görev süreleri dört yıldır. Süresi bitenler yeniden seçilebilirler.

Yargıtayın kuruluşu, işleyişi, Başkan ve üyelerinin ve diğer mensuplarının nitelikleri ve ikinci başkanların seçim usulleri kanunla düzenlenir.

II. Danıştay.

MADDE 140. — Danıştay, ka-

nunların başka idari yargı mercilerine bırakmadığı konularda ilk derece ve genel olarak üst derece idare mahkemesidir.

Danıştay, idari uyumsuzlukları ve dâvaları görmek ve gözümlemek, Bakanlar Kurulunca gönderilen kanun tasarıları hakkında düşüncesini bildirmek, tüzük tasarılarını ve imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerini incelemek ve kanunla gösterilen diğer işleri yapmakla görevlidir.

Danıştay üyeleri, Bakanlar Kurulu ile Danıştay Genel Kurulunca ayrı ayrı boş yer sayısı kadar gösterilecek adaylar arasından Anayasa Mahkemesinin asıl ve yedek üyelerinin üye tam sayısının üçte iki çoğunluğu ile ve gizli oyla seçilir. İlk iki oylamada bu çoğunluk sağlanamazsa, salt çoğunlukla yetinilir.

Danıştay, Başkanını ve Başkanunsözcüsünü, kendi üyeleri arasından, üye tamsayısının salt çoğunluğu ile ve gizli oyla se-

I. Yargıtay.

MADDE 139. — Millet Meclisi metninin 139 ncu maddesi aynen kabul edilmiştir.

II. Danıştay.

MADDE 140. — Millet Meclisi metninin 140 ncu maddesi aynen kabul edilmiştir.

Millet Meclisinin kabul ettiği metin

çer. Başkan, daire başkanları ve Başkanun-sözcüsünün görev süreleri dört yıldır. Süresi bitenler yeniden seçilebilirler.

Danıştayın kuruluşu, işleyişi, yargılama ve daire başkanlarının seçimi usulleri, mensuplarının nitelikleriyle atanmaları, hakları ve ödevleri, aylık ve ödenekleri, meslekte ilerlemeleri, haklarında disiplin kovuşturması yapılması ve disiplin cezası uygulanması, mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenir.

Asker kişilerle ilgili idari eylem ve işlemlerin yargı denetimi Askerî Yüksek İdare Mahkemesince yapılır. Askerî Yüksek İdare Mahkemesinin kuruluşu, işleyişi, yargılama usulleri, başkan ve üyelerinin nitelikleri ile atanmaları, disiplin ve özlük işleri; hâkimlik teminatı ve askerlik hizmetlerinin gereklerine göre, kanunla düzenlenir.

III. Askerî Yargıtay.

MADDE 141. — Askerî Yar-

gitay, askerî mahkemelerden verilen karar ve hükümlerin son inceleme merciidir. Ayrıca, asker kişilerin kanunla gösterilen belli dâvalarına ilk ve son derece mahkemesi olarak bakar.

Askerî Yargıtay üyeleri en az albay rütbesinde birinci sınıf askerî hâkimler arasından Askerî Yargıtay Genel Kurulunun üye tam sayısının salt çoğunluğu ile her boş yerin üç misli olarak gösterdiği adaylar arasından Cumhurbaşkanınca seçilir.

Askerî Yargıtay Başkanı, Başsavcısı, İkinci Başkanı ve daire başkaları Askerî Yargıtay üyeleri arasından rütbe ve kıdem sırasına göre atanırlar.

Askerî Yargıtayın kuruluşu, işleyişi, yargılama usulleri ve üyeler hakkındaki disiplin ve özlük işleri, mahkemelerin bağımsızlığı, hâkimlik teminatı ve askerlik hizmetlerinin gereklerine göre kanunla düzenlenir.

Anayasa ve Adalet Ko. kabul ettiği metin

III. Askerî Yargıtay.

MADDE 141. — Millet Meclisi metninin 141 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

Millet Meclisinin kabul ettiği metin

C) YÜKSEK HÂKİMLER KURULU

I. Kuruluş.

MADDE 143. — Yüksek Hâkimler Kurulu, onbir asıl ve üç yedek üyeden kuruludur. Üyeler, Yargıtay Genel Kurulunca, kendi üyeleri arasından ve üye tamsayısının salt çoğunluğu ile gizli oyla seçilir.

Yüksek Hâkimler Kurulu, üye tamsayısının salt çoğunluğu ile, kendi içinden Başkanını ve bölüm başkanlarını seçer.

Yüksek Hâkimler Kurulu üyelerinin görev süresi dört yıldır. Süresi bitenler yeniden seçilebilirler.

Yüksek Hâkimler Kurulu üyeleri, görevleri süresince başka bir iş ve görev alamazlar.

Yüksek Hâkimler Kurulunun kuruluşu, çalışma usulleri, bölümleri ve bu bölümlerin görevleriyle toplantı ve karar yeter sayıları, Başkan ve üyelerinin aylık ve ödenekleri kanunla düzenlenir.

Adalet Bakanı, gerekli gördüğü hallerde Yüksek Hâkimler Kurulu toplantılarına başkanlık eder.

II. Görev ve yetkileri.

MADDE 144. — Yüksek Hâkimler Kurulu, adliye mahkemeleri hâkimlerinin özlük işleri hakkında kesin karar verir. Bu kararlar aleyhine başka mercilere başvurulamaz. Ancak, disiplin ve meslekten çıkarma cezaları ile ilgili kararların bir defa daha incelenmesini, Adalet Bakanı veya hakkında karar verilen hâkim istiyebilir.

Bir hâkimin her ne sebeple olursa olsun, meslekten çıkarılması hakkındaki karar Yüksek Hâkimler Kurulu Genel Kurulunun salt çoğunluğu ile alınır.

Adalet Bakanı gerekli gördüğü hallerde, bir hâkim hakkında disiplin kovuşturması açılmasını Yüksek Hâkimler Kurulundan istiyebilir.

Bir mahkemenin veya bir hâkimin kadrosunun kaldırılması veya bir mahkemenin

Anayasa ve Adalet Ko. kabul ettiği metin

C) YÜKSEK HÂKİMLER KURULU

I. Kuruluş.

MADDE 143. — Millet Meclisi metninin 143 ncü maddesi aynen kabul edilmiştir.

II. Görev ve yetkileri.

MADDE 144. — Millet Meclisi metninin 144 ncü maddesi aynen kabul edilmiştir.

Millet Meclisinin kabul ettiği metin

yargı çevresinin değiştirilmesi, Yüksek Hâkimler Kurulunun uygun görmesine bağlıdır.

Hâkimlerin denetimi ve haklarındaki soruşturma, Yüksek Hâkimler Kuruluna bağlı ve sürekli olarak görevli müfettiş hâkimler eliyle yapılır. Müfettiş hâkimler, hâkim ve Cumhuriyet savcıları ile bu mesleklerden sayılanlar arasından Yüksek Hâkimler Kurulunca atanır. Müfettiş hâkimlerin nitelikleri ile atanma usulleri, hakları, ödevleri, ödenek ve yollukları, meslekte ilerlemeleri, haklarında disiplin kovuşturması yapılması ve disiplin cezası uygulaması, hâkimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenir.

D) ANAYASA MAHKEMESİ

I. Kuruluş. a) Üyelerin seçimi.

MADDE 145. — Anayasa Mahkemesi, onbeş asıl ve beş yedek üyeden kuruludur. Asıl üyelerden dördü Yargıtay, üçü Danıştay Genel kurullarınca kendi Başkan ve üyeleriyle Cumhuriyet Başsavcısı ve Başkanunsözcüsü arasından üye tamsayılarının salt çoğunluğu ile ve gizli oyla seçilir. Bir üye Sayıştay Genel Kurulunca kendi Başkan ve üyeleri arasından aynı usulle seçilir. Millet Meclisi üç, Cumhuriyet Senatosu iki üye seçer. Cumhurbaşkanı da iki üye seçilir. Cumhurbaşkanı, bu üyelerden birini, Askerî Yargıtay Genel Kurulunun üye tamsayısının salt çoğunluğu ile ve gizli oyla göstereceği üç aday arasından seçer. Yasama Meclisleri, bu seçimleri, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri dışından, üye tamsayılarının salt çoğunluğu ile ve gizli oyla yaparlar. Yasama Meclislerince yapılacak seçimlerde, adaylığa başvurma ve seçim esas ve usulleri kanunla düzenlenir.

Anayasa Mahkemesi, kendi üyeleri arasından, gizli oyla ve salt çoğunlukla, dört yıl için bir Başkan ve bir Başkanvekili seçer; yeniden seçilmek caizdir.

Anayasa ve Adalet Ko. kabul ettiği metin

D) ANAYASA MAHKEMESİ

I. Kuruluş.

a) Üyelerin seçimi.

MADDE 145. — Millet Meclisi metninin 145 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

Millet Meclisinin kabul ettiği metin

Anayasa Mahkemesine asıl veya yedek üye olabilmek için, kırk yaşını doldurmuş bulunmak ve Yargıtay, Danıştay, Askerî Yargıtay veya Sayıştayda Başkanlık, üyelik, Başsavcılık, Başkanunsözcülüğü veya üniversitelerde hukuk, iktisat ve siyasal bilimler alanlarında en az beş yıl öğretim üyeliği veya onbeş yıl avukatlık yapmış olmak şarttır.

Anayasa Mahkemesine, Yargıtay iki, Danıştay ile Yasama Meclislerinin her biri birer yedek üye seçerler. Yedek üyelerin seçiminde de, asılların seçimindeki usul uygulanır.

Anayasa Mahkemesi üyeleri, resmî veya özel hiçbir görev alamazlar.

II. Görev ve yetkileri.

MADDE 147. — Anayasa Mah-

kemesi, kanunların ve Türkiye

Büyük Millet Meclisi İçtüzüklerinin Anayasaya, Anayasa değişikliklerinin de Anayasada gösterilen şekil şartlarına uygunluğunu denetler.

Cumhurbaşkanı, Bakanlar Kurulu üyelerini, Yargıtay, Danıştay, Askerî Yargıtay, Yüksek Hâkimler Kurulu ve Sayıştay Başkan ve üyelerini, Cumhuriyet Başsavcısını, Başkanunsözcüsünü, Askerî Yargıtay Başsavcısını ve kendi üyelerini görevleriyle ilgili suçlardan dolayı Yüce Divan sıfatıyla yargılar ve Anayasa ile verilen diğer görevleri yerine getirir.

Anayasa Mahkemesinin, Yüce Divan sıfatıyla yargılamasında savcılık görevini Cumhuriyet Başsavcısı yapar.

IV. İptal dâvası.

a) Dâva hakkı.

MADDE 149. — Cumhurbaşkanı;

Yasama Meclislerindeki siyasi parti grupları ve Türkiye

Büyük Millet Meclisinde grupu bulunan siyasi partiler ile son milletvekili genel seçimlerinde muteber oy sayısının en az yüzde onunu alan siyasi partiler; Yasama Mec-

Anayasa ve Adalet Ko. kabul ettiği metin

II. Görev ve yetkileri.

MADDE 147. — Millet Meclisi metninin 147 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

IV. İptal dâvası.

a) Dâva hakkı.

MADDE 149. — Millet Meclisi metninin 149 ncu maddesi aynen kabul edilmiştir.

Millet Meclisinin kabul ettiği metin

lislerinden birinin üye tamsayısının en az altıda biri tutarındaki üyeleri; kendi varlık ve görevlerini ilgilendiren alanlarda Yüksek Hâkimler Kurulu, Yargıtay, Danıştay, Askerî Yargıtay ve üniversiteler, kanunların veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüklerinin veya bunların belirli madde ve hükümlerinin Anayasaya aykırılığı iddiasıyla, Anayasa Mahkemesinde doğrudan doğruya iptal dâvası açabilirler.

c) Anayasaya aykırılığın diğer mahkemelerde ileri sürülmesi.

MADDE 151. — Bir dâvaya bakmakta olan mahkeme, uygulanacak bir kanunun hükümlerini Anayasaya aykırı görürse veya taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık iddiasının ciddî olduğu kanısına varırsa, Anayasa Mahkemesinin bu konuda vereceği karara kadar dâvayı geri bırakır.

Mahkeme, Anayasaya aykırılık iddiasını ciddî görmezse bu iddia, temyiz merciiince esas hükümle birlikte karara bağlanır.

Anayasa Mahkemesi, işin kendisine gelişinden başlamak üzere altı ay içinde kararını verir ve açıklar.

Bu süre içinde karar verilmezse, mahkeme, Anayasaya aykırılık iddiasını, kendi kanısına göre çözümliyerek dâvayı yürütür. Ancak, Anayasa Mahkemesinin kararı, esas hakkındaki karar kesinleşinceye kadar gelirse, mahkemeler buna uymak zorundadır.

V. Anayasa Mahkemesinin kararları.

MADDE 152. — Anayasa Mahkemesinin kararları kesindir. Kararlar, gerekçesi yazılmadan açıklanamaz.

Anayasa Mahkemesince, Anayasaya aykırı olduğundan iptaline karar verilen kanun veya İçtüzük veya bunların iptal edilen hükümleri, gerekçeli kararın Resmî Gazetede yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkar. Gereken hallerde, Anayasa Mahkemesi, iptal hükmünün yürürlüğe gireceği

Anayasa ve Adalet Ko. kabul ettiği metin

c) Anayasaya aykırılığın diğer mahkemelerde ileri sürülmesi.

MADDE 151. — Millet Meclisi metninin 151 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

V. Anayasa Mahkemesinin kararları.

MADDE 152. — Millet Meclisi metninin 152 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

Millet Meclisinin kabul ettiği metin

tarihi ayrıca kararlaştırabilir. Bu tarih kararın Resmî Gazetede yayımlandığı günden başlayarak bir yılı geçemez.

İptal kararı geriye yürümez.

Anayasa Mahkemesi, diğer mahkemelerden gelen Anayasaya aykırılık iddiaları üzerine verdiği hükümlerin, olayla sınırlı ve yalnız tarafları bağlayıcı olacağına da karar verebilir.

Anayasa Mahkemesi kararları, Resmî Gazetede hemen yayımlanır ve Devletin yasa, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzel kişileri bağlar.

MADDE 2. — Türkiye Cumhuriyeti Anayasasına aşağıdaki geçici maddeler eklenmiştir :

GEÇİCİ MADDE 12. — Cumhuriyet Senatosu üyelerinden üçte birinin yenilenmesi ve Cumhuriyet Senatosu ile Millet Meclisinde boş bulunan üyelikler için 10 Ekim 1971 gününde yapılacak seçimler, 12 Ekim 1973 de yapılması gereken milletvekilleri genel seçimiyle birlikte yapılmak üzere, ertelenmiştir. Cumhuriyet Senatosu üyelerinden süresi dolanların üyelik sıfatları, seçim yapıluncaya kadar devam eder.

Cumhurbaşkanınca seçilen üyelerden süresi dolanlar hakkında 73 ncü maddenin 5 nci fıkrası hükmü uygulanmaya devam olunur.

GEÇİCİ MADDE 13. — Bu Anayasa değişikliklerinin yürürlüğe girdiği tarihte Yargıtay Birinci Başkanlığı ile Cumhuriyet Başsavcılığı görevlerinde bulunanlardan bu görevlerde 4 yılını doldurmuş olanların yerleri için, yürürlük tarihinden itibaren bir ay içinde yeni seçim yapılır.

Yargıtayın kuruluşu, işleyişi, Başkan ve üyelerinin ve diğer mensuplarının nitelikleri ve İkinci Başkanlarının Seçim usulleri hakkındaki Kanun, Anayasa değişikliklerinin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren altı ay içinde çıkarılır. Bu ka-

Anayasa ve Adalet Ko. kabul ettiği metin

MADDE 2. — Millet Meclisi metninin 2 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

GEÇİCİ MADDE 12. — Millet Meclisi metninin geçici 12 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

GEÇİCİ MADDE 13. — Millet Meclisi metninin geçici 13 ncü maddesi aynen kabul edilmiştir.

Millet Meclisinin kabul ettiği metin

nunun yürürlüğe girdiği tarihte Yargıtay İkinci Başkanlığında dört yılını doldurmuş olanların yerleri için, yürürlük tarihinden itibaren bir ay içinde yeni seçim yapılır.

GEÇİCİ MADDE 14. — Bu Anayasa değişikliklerinin yürürlüğe girdiği tarihte Danıştay Başkanlığı ile Başkanunsözcülüğü görevlerinde bulunanlardan bu görevlerde dört yılını doldurmuş olanların yerleri için, yürürlük tarihinden itibaren bir ay içinde yeni seçim yapılır.

Anayasanın 114 ve 140 nci maddelerinde yapılan değişiklik gereğince, 521 sayılı Danıştay Kanunu, Anayasa değişikliklerinin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren altı ay içinde değiştirilir. Bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihte Danıştay Daire Başkanlığında dört yılını doldurmuş olanların yerleri için, yürürlük tarihinden itibaren bir ay içinde seçim yapılır.

Danıştay Başkanlığı ile Başkanunsözcülüğüne ve daire başkanlıklarına yeniden seçilemeyenler Danıştay üyesi olurlar.

GEÇİCİ MADDE 15. — Bu Anayasa değişikliğinin yürürlüğe girdiği tarihte Yargıtay İkinci Cumhuriyet Başsavcılığı veya Yargıtay Cumhuriyet Savcılığı görevlerinde bulunanlar Yargıtay üyesi olurlar.

Bunlara ait kadrolar da Yargıtaya, üye kadrosu olarak geçer.

45 sayılı Yüksek Hâkimler Kurulu Kanununda gerekli değişiklikler yapılınca kadar, Cumhuriyet Başsavcılığı bölümleriyle Yüksek Savcılar Genel Kurulu ve bölümleri ve bunlara mensubolanlar görevlerine devam ederler.

GEÇİCİ MADDE 16. — Anayasanın 46 ve 119 ncu maddelerinde yapılan değişikliklerin yürürlüğe girdiği tarihte 624 sayılı Kanuna dayanılarak kurulmuş olan kamu hizmetlileri sendikalarının faaliyeti sona erer.

Anayasa ve Adalet Ko. kabul ettiği metin

GEÇİCİ MADDE 14. — Millet Meclisi metninin geçici 14 ncu maddesi aynen kabul edilmiştir.

GEÇİCİ MADDE 15. — Millet Meclisi metninin geçici 15 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

GEÇİCİ MADDE 16. — Millet Meclisi metninin geçici 16 ncu maddesi aynen kabul edilmiştir.

Millet Meclisinin kabul ettiği metin

Kamu hizmetlileri kuruluşlarının kuruluşuna ve sendikaların varlıklarının bu kuruluşlara intikaline ait hükümler kanunla düzenlenir. Kanun, Anayasa değişikliklerinin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren altı ay içinde çıkarılır.

GEÇİCİ MADDE 17. — Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 134, 138, 140 ve 141 nci maddeleri gereğince, askerî yargı ile ilgili kanunlar, bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren altı ay içinde değiştirilir.

Yukardaki fıkraya göre çıkarılacak yeni kanunların gerektirdiği seçim ve atamalar, bu kanunların yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir ay içinde yapılır.

GEÇİCİ MADDE 18. — Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 137 nci maddesinde sözü geçen Yüksek Saveılar Kurulunun kuruluşu ve çalışma usulleri ile ilgili kanun, bu Anayasa değişikliğinin yürürlüğe girmesinden itibaren altı ay içinde çıkarılır.

Yukardaki fıkrada belirtilen kanunun yürürlüğe girmesine kadar 2556 ve 45 sayılı kanunların değişiklik ve ekleriyle birlikte uygulanmasına devam olunur.

GEÇİCİ MADDE 19. — 45 sayılı Yüksek Hâkimler Kurulu Kanunu, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 143 ve 144 nci maddelerinde yapılan değişiklik gereğince, bu değişikliğin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren altı ay içinde değiştirilir.

Yüksek Hâkimler Kurulunun mevcut üyelerinin görev süresi, 45 sayılı Yüksek Hâkimler Kurulu Kanununun değişik şekline göre yapılacak seçim sonuçlarının kesinleşmesi tarihine kadar devam eder.

GEÇİCİ MADDE 20. — Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında yapılan değişiklikler veya bu Anayasaya eklenen hükümler gereğince kanunlarda yapılması zorunlu olan ve geçici 13, 14, 15, 16, 17, 18 ve 19 ncu maddelerin kapsamı dışında kalan diğer kanunlar ve kanun değişiklikleri, bu

Anayasa ve Adalet Ko. kabul ettiği metin

GEÇİCİ MADDE 17. — Millet Meclisi metninin geçici 17 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

GEÇİCİ MADDE 18. — Millet Meclisi metninin geçici 18 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

GEÇİCİ MADDE 19. — Millet Meclisi metninin geçici 19 ncu maddesi aynen kabul edilmiştir.

GEÇİCİ MADDE 20. — Millet Meclisi metninin geçici 20 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

Millet Meclisinin kabul ettiği metin

Anayasa değişikliklerinin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içinde tamamlanır.

MADDE 3. — Bu Anayasa değişiklikleri ve eklenen geçici maddeler yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Anayasa ve Adalet Ko. kabul ettiği metin

MADDE 3. — Millet Meclisi metninin 3 ncü maddesi aynen kabul edilmiştir.

